

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

HET MONOPOLIE DER BERICHTGEVING DOOR KLANK EN BEELD

Rede uitgesproken op de plechtige openingsvergadering van de Conferentie der Jonge Balie te Kortrijk op zaterdag 30 september 1972
door Mr. Bruno VAN DORPE

I. Evolutie naar een sluitend monopolie van de B.R.T., vergeleken met Nederland.

In september 1971 besliste de Nederlandse minister van Cultuur, recreatie en maatschappelijk werk dat de Stichting « De Evangelische Omroep » werd gepromoveerd van aspirant-omroeporganisatie tot eigenlijke omroeporganisatie op grond van de vaststelling dat zij meer dan 100.000 contribuanten of betalende leden had, onderscheidelijk voor radio en televisie.⁽¹⁾ Daardoor kreeg deze omroeporganisatie 2½ uur zendtijd toegewezen over de televisie en 9 uur over de radio. Aldus is in Nederland het aantal private omroeporganisaties met zendmachtiging gestegen tot zes. In dit unieke zogenaamde « open bestel » heeft de wet de mogelijkheid van vrij initiatief gecreëerd en georganiseerd.

Het klinkt paradoxaal dat de overheid het vrij initiatief als het ware creëert, omdat het precies kenmerkend is voor elke prae-legale toestand dat het vrij initiatief er welig floreert.

Op het domein van de radiogolven, die beperkt zijn in aantal, doch in het bereik van eenieder die ze als communicatiemiddel wil aanwenden,⁽²⁾ zou het privaat initiatief zichzelf vrijwel onmiddellijk vernietigen, op dezelfde wijze als dat een vergadering onmogelijk is, indien zij niet een voorzitter met gezag en macht bekleedt, en hem erkent als « houder » van het woord. De voorzitter bepaalt aan wie hij het woord verleent. Van hem wordt ook verwacht dat hij erover waakt dat niemand anders aan het woord zal komen zonder zijn toestemming.

In België werd reeds zeer vroeg, bij de wet van 10 juli 1908⁽³⁾ de Regering bekleedt met de functies van voorzitter en werd het gebruik van radiogolven voor de draadloze telegrafie en telefonie afhankelijk gesteld van een vergunning van de Minister die de telegrafie en de telefonie onder zijn bevoegdheid heeft. Het was immers pas in 1899 geweest dat Marconi erin slaagde signalen over het kanaal te seinen, terwijl de eigenlijke radiotelefonie

slechts behoorlijk functioneerde na de uitvinding van de elektronische versterker in 1916, hetzij 8 jaar na de wet die de radiotelefonie van een vergunningssysteem afhankelijk maakte. Van een eigenlijke radioomroep kan slechts sprake zijn van 6.11.1919 af toen de Nederlander Idzerda (Hanso Scotanus à Steringa) van 8 tot 11 uur s'avonds een « Soirée musicale » uitzond met een programma « varieerend van Rossini tot Speenhof ».

De aankondiging van deze wereldpremière in de pers vermeldde dat « iedereen die in het bezit was van een eenvoudig radio-ontvangsttoestel deze muziek rustig thuis kon horen ». Na deze eerste uitzending is Idzerda's zender P.C.G.G. (afkorting van Pracht Concerten Gratis Gegeven) geregeld in de ether geweest met uitzendingen op donderdagavond en zondagmiddag.⁽⁴⁾

Men mag dus voor zeker aannemen dat de wetgevende kamers bij de stemming van de wet van 1908 niet de mogelijkheid van radio-uitzendingen bestemd voor een ruim publiek voor ogen hadden.⁽⁵⁾ Op het ogenblik dat ook in België openbare uitzendingen werden verzorgd werd het vergunningssysteem automatisch daarop toegepast. Aldus kregen « Radio Belgique » in 1923, « De Katholieke Vlaamse Radio-omroep » en de « N.V. Radio » in 1928 een vergunning radio-uitzendingen te verzorgen.

Het instellen van het vergunningssysteem kan bezwaarlijk als strijdig met de vrije meningsuiting worden aangezien: het is geheel conform aan de meest orthodox-liberale principes die tot grondslag dienden van onze constitutie. De grondwettelijk gewaarborgde vrijheid « om op elk gebied zijn mening te uiten »⁽⁶⁾, beschermt zeker ieder burger om zijn mening te verkondigen met om het even welk middel. Indien nochtans de aard van het medium gelijktijdig gebruik door meerdere personen uitsluit, dient de overheid te zorgen voor een verdeling op basis van het gelijkheidsbeginsel van art. 6 van de grondwet.

Het verschil tussen de oproep-media en de pers is fundamenteel bepaald door een technisch gegeven: het

aantal voor omroepdoeleinden geschikte frekwenties is beperkt. Zoals dit gegeven op internationaal plan de Staten noopt tot het sluiten van verdragen, die thans periodiek worden herzien in het kader van de Internationale Unie voor Verreberichtgeving⁽⁷⁾, zo dwingt het de staat regelend op te treden tegenover de burgers.

Voor het eerst in 1927 hield de Internationale Unie voor Verreberichtgeving zich op een Conferentie te Washington ingrijpend bezig met de internationale golflengtenverdeling⁽⁸⁾.

In een daaropvolgende bijeenkomst te Praag kreeg België drie golflengten exclusief en één gemeenschappelijk toegewezen⁽⁹⁾.

Na deze internationale regeling werd de wet van 1908 vervangen door die van 14.5.1930, met ruimer opzet, doordat zij niet alleen betrekking heeft op de radio-telegrafie en de radio-telefonie, maar ook op de andere radio-verbindingen van alle aard⁽¹⁰⁾. Met deze ruime formulering wordt niet alleen de radio-omroep, maar ook de televisie, die toen in experimenteel stadium was, opgenomen in een regeling van vergunningen.

Door de beslissingen die in de loop van 1930 werden genomen in Nederland en België, hebben beide staten geopteerd voor een verschillend omroep-stelsel. In Nederland waren tussen december 1924 en juni 1926 achtereenvolgens de Nederlands Christelijke Radio-vereniging, de Katholieke Radio-omroep, de Vereniging van Arbeiders-Radio-Amateurs en de Vrijzinnig Protestantse Radio-Omroep opgericht op grond van levens- en wereldbeschouwelijke basis. De organisatie van de omroep werd aldus betrokken in het verzuijlingsproces van de gemeenschap, zodat het Orthodox Protestantisme, het Rooms-Katholicisme en de Socialistische Beweging door eigen uitzendingen zich meer speciaal — zij het niet uitsluitend — konden richten tot een publiek dat hun opvattingen deelde. Er werden geen uitzendingen op gemeenschappelijke of neutrale basis georganiseerd, alhoewel de meer liberale oproep, de V.P.R.O. zich in het bijzonder beijverde een bindingselement te zijn tussen de vrijzinnige protestanten en voorstander was van een nationale omroep met algemeen - culturele taak.⁽¹¹⁾ Naar het oordeel van de Nederlandse omroep-criticus Schaafsma heeft de tachtig jaar lang durende schoolstrijd die kort voor het ontstaan van de omroeporganisaties, gevolgd werd door een onderwijspacificatie, invloed gehad op het omroepbestel en lag het voor de hand dat de partijen die de onderwijsvrijheid hadden bewerkstelligd de omroepvrijheid naar analogie daarvan wilden organiseren⁽¹²⁾.

Het thans geldende omroepsysteem werd in 1930 in zijn twee meest fundamentele trekken vastgelegd:

— Het radioreglement bepaalde dat « om zendtijd te verwerven de omroepinstellingen in zodanige mate moeten gericht zijn op de bevrediging van in het volk levende culturele of godsdienstige behoeften, dat haar uitzendingen uit dien hoofde geacht kunnen worden van algemeen nut te zijn ».

— terwijl ingevolge het zendtijdenbesluit, de Minister, na advies van de Radioraad de zendtijd naar *billijkheid* zou verdelen over de tot uitzending bevoegde omroeporganisaties.

Door de omroepwet van 1967 zou het billijkheids criterium waarop de verdeling van de zendtijd was gebaseerd, worden vervangen door het getalscriterium. Dit werd door de Nederlandse pers zeker niet onverdeeld gunstig onthaald: Vrij Nederland schreef dat dit systeem een capitulatie betekende voor de grauwe middelmaat, « die liefst elke avond Stiefbeem en zijn luidruchtige zoon op het scherm zou zien »⁽¹³⁾.

Wanneer een omroeporganisatie in Nederland 100.000 betalende leden heeft, wat niet meer is dan 0,7% van de Nederlandse bevolking, krijgt zij als volwaardige om-

roeporganisatie van de categorie C in de huidige stand recht op 2 1/2 uur televisiezendtijd en 9 uur radiozendtijd per week.

In tegenstelling tot de Nederlandse evolutie, geheel eigen aan de verregaande verzuiling van het maatschappelijk leven oriënteert het Belgische omroepbestel zich in 1930, resoluut naar het Britse voorbeeld, zoals overigens de meeste andere Westeuropese omroepen.

Een Royal Charter van 1926 had er aan de British Broadcasting Corporation een exclusieve zendmachtiging voor een periode van tien jaar verleend. De B.B.C. functioneerde er in feite als een zeer onafhankelijk overheidsorganisme, alhoewel de zeven « governors » die de Raad van Beheer samenstelden door de Postmaster General werden benoemd en deze laatste het recht had aan de B.B.C. verbod op te leggen uitzendingen te verzorgen over bepaalde onderwerpen die hij kon bepalen⁽¹⁴⁾. De waakzame Britse pers en publieke opinie waren een voldoende waarborg voor de onafhankelijkheid van de omroep⁽¹⁵⁾.

Analoog aan dit Engelse voorbeeld, werd door de wet van 18 juni 1930 het Nationaal Instituut van de Radio-omroep opgevat als een openbare instelling, opgericht voor de duur van twaalf jaar, met mogelijkheid van zesjaarlijkse verlengingen⁽¹⁶⁾.

Alhoewel de wet aan het N.I.R. niet expliciet het monopolie der uitzendingen toekende, maar enkel bepaalde dat het de exclusieve beschikking kreeg over minstens drie radiogolven, bleef er voor de Koning geen andere mogelijkheid dan de drie golflengten die bij de laatste internationale verdragen aan België waren toegekend aan het instituut toe te wijzen⁽¹⁷⁾.

Wanneer aldus werd geopteerd voor één enkele zender, toch werden nog twee openingen gelaten voor het vrij initiatief, zij het zonder mogelijkheid van werkelijke concurrentie met de nationale omroep.

Eerstens was het N.I.R. wettelijk verplicht een beroep te doen op organisaties, groeperingen of personen die door hun mededelingen bij het publiek belangstelling kunnen wekken en diende zij zelfs mededelingen te aanvaarden die haar werden voorgesteld, mits deze niet strijdig waren met de wetten, de openbare orde of de goede zeden en zij niet kwetsend waren voor de overtuiging van anderen of beledigend voor een vreemde staat, noch een publicitair karakter hadden⁽¹⁸⁾.

Op de tweede plaats werden door de Minister nog zendvergunningen uitgereikt aan private organisaties, op de niet internationaal beschermde golflengten⁽¹⁹⁾. Deze private zendstations werden in 1940 door de bezettende mogendheid in beslag genomen en na de oorlog werden de vergunningen niet hernieuwd⁽²⁰⁾, zodat in 1940 opnieuw een stap werd gezet naar een sluitend monopoliesysteem.

Sinds de omroepwet van 1960 tot oprichting van de instituten van de Belgische Radio en Televisie, bestaat niet langer de verplichting uitzendingen te laten verzorgen door daatoe erkende verenigingen en stichtingen⁽²¹⁾. De verplichting is een loutere mogelijkheid geworden, die nochtans door de B.R.T. steeds werd benut, zodat in 1970 24 erkende verenigingen of stichtingen voor de radio-mikrofoon kwamen en 3,87% van de televisiezendtijd was gewijd aan gastprogramma's⁽²²⁾. De inhoud van deze programma's moet voldoen aan drie voorwaarden. Niet alleen moeten de mededelingen die erin vervat zijn betrekking hebben op het doel waarvoor deze verenigingen werden opgericht, ook moeten zij de belangstelling van het publiek kunnen wekken, en, wat belangrijk is in het kader van het hier behandelde onderwerp, mogen zij niet gewijd zijn aan de berichtgeving van het dagelijks nieuws⁽²³⁾.

Het besluit dingt zich dan ook op dat het geheel sluitend monopolie dat in België aan de B.R.T. werd verschafte voor het verzorgen van de berichtgeving in het Nederlands over de radio en de televisie, het gevolg is niet alleen van een

technische noodzaak, doch mede van een historische evolutie en van politieke opties. ⁽²⁴⁾.

De politieke optie die werd genomen in 1930, en bevestigd in 1960, werd nog verduidelijkt toen het vooruitzicht van de ingebruikneming van F.M.-zendkanalen opnieuw de concessie aan private personen technisch mogelijk maakte. Alhoewel een deel der leden van de Kamercommissie private concessies aanvaardbaar achtte, lag het niet in de bedoeling van de regering aan private zenders concessies toe te staan ⁽²⁵⁾. Er weze aan toegevoegd dat zij die de private zenders aanvaardbaar achtten, dit deden onder de voorwaarde dat de concessiehouders geen ideologische oogmerken zouden nastreven. In zijn zeer wetenschappelijk prae-advies over « De vrijheid van informatie en de vrijheid van mening in verband met de uitzendingen van radio en televisie » noemt Karel Rimanque deze voorwaarde strijdig met de grondwettelijk beschermde meningsvrijheid ⁽²⁶⁾.

Het wil mij nochtans voorkomen dat de meningsvrijheid niet kan losgemaakt worden van het gelijkheidsbeginsel, zodat de regering geen zendmachtiging kan verlenen aan een ideologisch gerichte omroeporganisatie, zonder aan alle andere levens- en wereldbeschouwelijke opvattingen een op basis van het gelijkheidsbeginsel uitgemeten zendtijd te kunnen garanderen. Er zouden dan grondwettelijk gezien slechts twee mogelijkheden bestaan: ofwel een monopoliesysteem met opinieverbod, ofwel een zogenaamd « open systeem » naar het Nederlandse voorbeeld, waarin ruimte is voor alle ideologische strekkingen.

Uit de jongste debatten in de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap over de herziening van het statuut van de B.R.T. werd van meerdere zijden nogmaals de fundamentele optie voor een overheidsmonopolie bevestigd ⁽²⁷⁾, ook wanneer over enkele jaren een tweede televisienet in de ether zal worden gebracht ⁽²⁸⁾. Wel bestaat de wil om de gastprogramma's die saai en weinig genietbaar werden genoemd uit hun sukkelstraatje te helpen ⁽²⁹⁾.

II. Gevolg van een monopoliepositie: de objectiviteitsplicht.

Eens aan een autonome overheidsinstelling het monopolie wordt verleend der berichtgeving door klank en beeld, spruit daaruit voor haar de verplichting van objectiviteit.

De belangrijkste wettelijke vereiste welke aan de B.R.T. wordt gesteld is dan ook dat de nieuwsuitzendingen zouden geschieden in een geest van strenge objectiviteit ⁽³⁰⁾.

Deze plicht gold ook voor het N.I.R. en werd er in het uitvoeringsbesluit gepreciseerd door de bepaling dat in het zogenaamde « gesproken dagblad », het nieuws op *lakonieke* wijze zou worden medegedeeld ⁽³¹⁾. Dit betekent dat in mededelingen geen voor- of afkeurende commentaren worden geduld en dat aan zakelijkheid de voorkeur wordt gegeven.

Wij spitsen onze aandacht toe op deze objectiviteitsplicht omdat de B.R.T. haar voornaamste andere verplichtingen gemeen heeft ofwel met alle Belgische rechtsonderhorigen, ofwel met de andere communicatiemediën. Dat alle burgerrechtelijke verplichtingen, evenals de strafrechtelijk gesanctioneerde gedragsregels zich uitstrekken tot de radio- en televisieuitzendingen behoeft hier geen verduidelijking, evenmin als dat de B.R.T. het met alle nieuwsmedia gemeen heeft dat zij in haar berichtgeving de persoonlijkheidsrechten moet eerbiedigen en dat zij het delicate evenwichtspunt zal moeten vinden tussen informatierecht en recht op privéleven ⁽³²⁾.

Het is uitgerekend bij de concrete uitwerking van de objectiviteitsplicht dat de B.R.T. de meeste kritieken ontmoet, in die mate zelfs dat de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers zich onlangs uitsprak ten voordele van regeringscontrole over de berichtgeving.

Een punt dat ons bij de beoordeling van de objectiviteit der berichtgeving voor ogen moet staan, is dat uit het aantal uitgebrachte kritieken alleen nog geen bewijs kan gehaald worden dat de berichtgeving niet voldoende objectief zou geschieden, terwijl men toch kan zeggen dat een niet-bekritiseerde omroep wel te kort schiet in zijn plicht: deze is immers bezweken voor de druk van de buitenstaanders en besnoeit zijn berichtgeving tot het residu van informatie dat niemand schaadt.

Een omschrijving van wat een overtreding uitmaakt van de objectiviteitsplicht is eenvoudiger dan te bepalen wat de omroep wel moet doen. Wat voor de B.R.T. verboden is, is opiniering, dit is het *geven van commentaar op grond van een bepaalde overtuiging*.

Ook de B.B.C. is aan ditzelfde verbod onderworpen en, meer in het algemeen, alle van de overheid autonome omroepen in monopoliepositie. De uitzonderlijkheid van het Nederlandse omroepingsstelsel is precies hierin gelegen: terwijl de ongecommentarieerde berichtgeving over de radio wordt verzorgd door de Radio-nieuwsdienst en over de televisie door de Nederlandse Omroep Stichting, geven de zes thans zendgemachtigde private omroeporganismen toelichting vanuit hun levensbeschouwelijke opvatting ⁽³³⁾. In dit systeem floreren dan ook de aktualiteitenrubrieken waarin het nieuws wordt uitgediept door het in een maatschappelijke of politieke kontekst te plaatsen en van commentaar te voorzien ⁽³⁴⁾.

Wanneer de B.R.T. geen gekleurde commentaar mag geven, dan behoort het wel tot haar taak, deze te organiseren, hetzij door zendtijd ter beschikking te stellen van erkende verenigingen of stichtingen, binnen het kader van gastprogramma's of vrije tribunes, hetzij door op te treden als moderator in debatten en als interviewer in vraaggesprekken.

De regel geldt derhalve dat de B.R.T.-journalist wel van veronderstellingen mag uitgaan, doch niet van stellingen. Een verholen stellingname is evenzeer verboden als een expliciete, zodat de B.R.T. zich op sluiske wijze zou schuldig maken aan opiniering indien zij bij de selectie, de samenstelling en de presentatie van de berichtgeving en de aktualiteitenprogramma's zou uitgaan van een bepaalde overtuiging zonder deze te noemen. Evenzeer kan men aanzien dat een journalist het opinieringsverbod overtreedt wanneer hij bij het afnemen van een interview of bij de leiding van een debat aan een bepaalde opinie meer faciliteiten zou verlenen dan is geoorloofd op grond van het delicate en genuanceerde gelijkheidsbeginsel zoals het door de Raad van State wordt gepreciseerd.

Voor een rationeel gebruik van de zendtijd is het immers noodzakelijk dat de B.R.T. zich door wettig toelaatbare criteria laat leiden steunend op objectieve verschillen ⁽³⁵⁾.

Dit opinieringsverbod mag nochtans niet op filosofische wijze worden opgevat, in die zin dat de journalist niet dient te analyseren of een bepaalde bevestiging niet uiteindelijk uitgaat van een bepaalde stelling of optie, zoals bijvoorbeeld de individuele vrijheid van de mens.

Het opinieringsverbod is veeleer een sociologisch te benaderen regel die naar ons gevoelen als volgt kan worden omschreven: de omroep heeft wel het recht uit te gaan van een bepaalde overtuiging, die door alle gedachtenstromingen die in België in aanmerking zouden komen voor de toekenning van zendtijd in het kader van een gastprogramma, wordt gedeeld. Inderdaad vallen een groot aantal filosofische stellingen en etische waarden buiten het opinieringsverbod. De B.R.T. mag het zeker opnemen voor milieuzuiverheid, democratie en wereldvrede. Zij blijkt zelfs duidelijk stelling te nemen voor Europese politieke eenheid, niet zozeer door de eigen verklaringen van haar journalisten, maar door de organisatie van haar interviews. Het lijkt zelfs niet uitgesloten dat de B.R.T., wil zij zich niet distantiëren van zekere algemeen aanvaarde etische

waarden en het opinieringsverbod overtreden, soms zekere stellingen zal moeten innemen of minstens deze niet mag in vraag stellen.

Het is geheel duidelijk dat het opinieringsverbod zich situeert op het vlak van de stellingnamen, zowel impliciete als expliciete, maar dat voor de weergave der feiten en voor het trekken van conclusies het allerminst tot de taak van de B.R.T. behoort na te gaan of alle ideologische strekkingen deze feiten aanvaardt en het eens zijn met de conclusies die daaruit volgen.

Soms wordt de objectiviteitsplicht als een onmogelijke opdracht ervaren. Voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers verklaarde de Minister van Nederlandse Cultuur: « Dat het ophangen van een evenwichtig beeld over wat zich in het midden-Oosten afspeelt niet mogelijk is in het raam van één of twee 'Panorama-uitzendingen' en dat de besproken uitzending diende te worden gezien in het geheel van een programmatie op termijn »⁽³⁶⁾.

Dit standpunt kan zeker worden aanvaard indien er werkelijk van een programmatie sprake is, zodat de kijkers of luisteraars er kennis van hebben dat de uitzending slechts een fractionair, nog niet evenwichtig beeld ophangt, dat door andere programma's zal worden aangevuld.

De in theorie tamelijk eenvoudige en begrijpelijke objectiviteitsplicht stelt in de praktijk een bijna onoplosbaar koersprobleem: doorheen alle stromingen, golven en bij alle windrichtingen dient het schip van de B.R.T. de koers der objectiviteit te varen.

De dagelijkse manoeuvres die daarbij moeten worden uitgevoerd, hangen af van de vorming en de vaardigheid van de bemanning en de kapitein. Dat geen fundamenteel verkeerde koers wordt gevaren, hangt af van de evenwichtige constructie van het schip en van de goede werking van de instrumenten.

III. Binnen welk kader bestaat de mogelijkheid van objectieve berichtgeving door de B.R.T. ?

Zonder een aantal structurele gegevens kan een monopolistische radio-omroep de objectiviteitsplicht niet naleven. Wij wijden dan ook enkele beschouwingen aan een aantal onontbeerlijke structurele elementen als de autonomie tegenover de regerende overheid, tegenover de partijen en tegenover de belangengroepen, het statuut van de B.R.T.-journalisten en de kritische ingesteldheid van het kijk- en luisterpubliek.

1. *De onafhankelijkheid tegenover de regerende overheid* is de eerste vereiste. In tegenstelling tot de omroep dient de regering immers wél uit te gaan van een bepaalde overtuiging en moet zij stelling nemen. Ingevolge het grote belang van de klank- en beeldberichtgeving, zou zij geneigd zijn haar stellingnamen te laten verkondigen over de radio en de televisie, met uitsluiting van de overtuigingen en de berichten die de betrekkelijkheid van haar opties zouden doen inzien. De grootste verdienste van de wet van 18.5.1960 was dan ook de overheidsbevoegdheid te hebben herleid tot de ministeriële controlevoogdij en tot de benoemingsmacht door de Koning van de Directeur-Generaal en van de Programmadirekteurs.

a. Terwijl in 1960 de ministeriële voogdij-bevoegdheid louter negatief was en beperkt tot het vernietigen van beslissingen van het instituut, die met de statuten, de wet of het algemeen belang in strijd waren⁽³⁷⁾, beschikt de minister sinds 1967 ingevolge de wijziging van de wetgeving op de instellingen van openbaar nut⁽³⁸⁾, over dwangvoogdij⁽³⁹⁾ om de B.R.T. te verplichten een beslissing te treffen over een door hem voorgelegde aangelegenheid. Indien binnen een aangegeven termijn de beheerraad geen beslissing heeft getroffen, of indien de minister het niet eens is met de getroffen beslissing, kan de Koning in zijn plaats beslissen.

De voogdijbevoegdheid van de minister wordt nochtans beperkt door het wettelijk verbod van voorafgaandelijke regerings-censuur op de nieuwsberichten⁽⁴⁰⁾.

Wanneer de in 1967 ingevoerde dwangvoogdij bedoeld is om in de bonte verzameling van gedecentraliseerde diensten te kunnen ingrijpen wanneer er een blijk geeft van verzuim of weigert een maatregel te nemen die in het algemeen belang geboden is⁽⁴¹⁾, dan heeft zij niet hetzelfde nut voor de omroep.

De oprichting van een groot deel der functioneel gedecentraliseerde diensten komt voor als een loutere ontlasting van de centrale overheid en beoogt een meer rationeel beheer; de autonomie van de omroep daarentegen is de essentiële vereiste voor objectieve berichtgeving. De bestaande dwangvoogdij geeft aan de regering de macht het B.R.T.-beleid ernstig te beïnvloeden. Bij de herziening van het B.R.T.-statuut heeft de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap de gelegenheid door bijzondere bepaling de dwangvoogdijbevoegdheid van de minister over de omroep ongedaan te maken.

b. Het onlogische van de bevoegdheid van de uitvoerende macht om de Directeur-Generaal en de Programmadirekteurs te benoemen, springt in het oog. Aangezien de omroep wordt geleid onder het gezag van de Raad van Beheer hoort het dat ook zij de benoeming doet van de personen die belast worden met het dagelijks beleid.

De huidige situatie blijkt bij het lezen van een recente verklaring van de Minister van Nederlandse Cultuur nog dubbelzinniger te zijn. De minister geeft er te kennen « dat indien berichten zouden worden doorgegeven die de openbare orde of het algemeen belang in het gedrang kunnen brengen of die de objectiviteit niet hebben nageleefd, de voogdijminister dan disciplinair kan optreden, hetzij rechtstreeks tegen de Directeur-Generaal of de Programmadirekteurs, hetzij niet rechtstreeks tegen andere personeelsleden via de beheersorganen van het instituut »⁽⁴²⁾.

Deze conceptie van de verhouding autonome openbare dienst - regering, die we niet in de wetteksten hebben teruggevonden, sluit elke werkelijke zelfstandigheid van de B.R.T. tegenover de uitvoerende macht uit. Wanneer de minister disciplinair optreedt tegen het personeel via de Raad van Beheer, dan zou het eerlijker zijn te spreken van een uitvoerende Raad. Gezien de draagwijdte van deze verklaring laten wij, niettegenstaande de klaarheid van de uitgesproken woorden, het vermoeden van misverstand open⁽⁴³⁾.

Eenieder die aanvaardt dat het niet de taak is van de Staat geschiedenis te schrijven, omdat hij de waarheid verkiest, zal des te weigerachtiger staan om de berichtgeving in handen te geven van de overheid en hij zal niet toestaan dat de overheid de bevoegdheid heeft om achteraf disciplinaire sancties te treffen tegen hen die de berichtgeving verzorgen.

De oprichting van een Programmaraad en van een Eerraad voor journalisten en de uitbreiding van de bevoegdheden van de Vaste Commissie van de Raad van Beheer, getuigen zeker van de vaste wil aan de B.R.T. de middelen te verschaffen om haar taak naar behoren te vervullen, doch kunnen niet volledig de fundamentele vereiste van autonomie inlossen.

De leden van het Parlement zijn uiteraard steeds geneigd de minister ter verantwoording te roepen betreffende het beheer van de omroep: buiten zijn voogdijbevoegdheid draagt hij nochtans geen verantwoordelijkheid. In geval van interpellatie buiten zijn voogdijbevoegdheid, zal hij derhalve de Raad van Beheer om uitleg verzoeken, zodat de Cultuurraad of hij zelf initiatief zal kunnen nemen op het wetgevend plan.

In deze periode wordt de gelegenheid geboden aan de Cultuurraad de lovenswaardige betrachtting die in 1960 werd ingezet om de berichtgeving onafhankelijk te maken

van de uitvoerende macht, thans resoluut door te trekken, door de benoeming van de Directeur-Generaal en van de Programmadirecteurs in de macht te brengen van de beheerraad en door de voogdijbevoegdheid van de minister te beperken tot de vernietigingsmacht.

2. Wanneer de zelfstandigheid tegenover de regering belangrijk is, dan geldt zulks evenzeer tegenover de partijen en tegenover alle belangengroepen.

De benoemingen van de leden van de Raad van Beheer, voorheen beurtelings door de Kamer en de Senaat en voortaan door de Cultuurraad, evenals de benoeming van het personeel, geschieden volgens bepaalde regels van politieke dosering, zoals onder de partijen is overeengekomen.

Behalve de Volksunie hebben alle politieke partijen op 24.2.1972 een feitelijk akkoord gesloten om de beheersorganen van de B.R.T. samen te stellen volgens een evenredige politieke vertegenwoordiging en om het beheersorgaan te laten bijstaan door een vaste adviescommissie waar alle erkende gebruikers en alle ideologische en filosofische strekkingen zullen vertegenwoordigd worden⁽⁴⁴⁾. Voor de benoeming van het personeel door de Raad van Beheer werd de noodzaak erkend van een evenwichtige verdeling van de functies onder de verschillende representatieve strekkingen, met nochtans een minimumvertegenwoordiging van elk der strekkingen⁽⁴⁵⁾.

Het principe der politieke dosering van de benoemingen wordt door de Raad van State geheel verantwoord en wettig geacht, « omdat kan worden verhoopt dat door het continueel, neutraliserend samenspel van diverse opinies, op lange termijn en in zijn geheel gezien, het voeren van een evenwichtig en aanvaardbaar beleid kan worden bevorderd, waardoor uiteindelijk sterkere waarborgen van objectiviteit worden geboden dan door het ongeloofwaardige systeem dat uitgaat van een opgedrongen geloof en vertrouwen in de noodzakelijke en volledige objectiviteit van alle ambtenaren afzonderlijk genomen »⁽⁴⁶⁾.

De partijenovereenkomst is zeker van aard, misbruik door de meerderheid in de Cultuurraad te belemmeren bij de samenstelling van de Raad van Beheer van de B.R.T. Alhoewel deze partijen-overeenkomst op geen enkele wijze, zelfs niet louter moreel een bindende regel kan zijn bij het personeelsbeleid van de Beheerraad, toch zal ook daar een ideologisch evenwicht heilzaam zijn. Eén klip dient nochtans te worden omzeild: de gevaarlijke klip van de participatisering. Om de beheerraad zo onafhankelijk mogelijk te laten beslissen en om de journalisten zo objectief mogelijk de berichtgeving te laten verzorgen, mag de partijbinding niet te groot zijn.

De regel dat de benoemingen van de beheerders door de Cultuurraad dient te geschieden op voorstel van bepaalde culturele, sociale en regionale organisaties, blijft even waardevol als twaalf jaar geleden. Een hoogst autonome Raad van Beheer, zal dan in staat gesteld zijn met inachtneming van een dosering der levens- en wereldbeschouwelijke strekkingen, personeel te benoemen dat op geen enkele wijze dankbaarheid moet betuigen of verantwoording moet geven aan een politieke partij⁽⁴⁷⁾.

De autonomie van de Beheerraad tegenover alle private belangengroepen, zal zeker worden bevorderd door de invoering van regels van onverenigbaarheid⁽⁴⁸⁾. De verplichte opgave door de voorgestelde kandidaten van hun functies en relaties in de politieke en de zakenwereld lijkt evenzeer belangrijk.

3. Benevens door een zo groot mogelijke departicatisering, zal de objectieve berichtgeving gediend zijn door de oprichting van een *Ere raad voor journalisten*. Naar het oordeel van de Minister van Nederlandse Cultuur zou deze ere-kamer moeten samengesteld worden uit journalisten en gespecialiseerde hoogleraren, onder het voorzitterschap

van een magistraat. Slechts wanneer deze Ere-raad zou geoordeeld hebben dat een bepaald journalist een deontologische fout zou hebben begaan, zou de beheerraad kunnen sanctioneren, buiten beschouwing gelaten de louterere tuchtaangelegenheden, die niet aan de ere-kamer zouden onderworpen worden⁽⁴⁹⁾.

Geregeld geven de journalisten uiting aan hun verlangen een « statuut » te bekomen. Aldus heeft de Bond voor Radio- en Televisie-journalisten een ontwerp van statuut vastgesteld, waarbij in één globale tekst deontologische plichten, syndikale rechten, grondwettelijke vrijheden, bepalingen betreffende auteursrechten en arbeidsrecht, journalistieke regels en publiekrechtelijke normen die hun beroep betreffen, worden samengebracht.

De opvatting van dit ontwerp kan in vraag worden gesteld, omdat de vele wettelijk vastgelegde normen niet in nieuwe, anders geformuleerde normen mogen gegoten worden: de rechtspraak welke in andere sectoren bestaat, is immers grotendeels ook toepasselijk op de B.R.T.-journalisten. Het is nochtans belangrijk de regels die specifiek gelden voor B.R.T.-journalisten vast te leggen⁽⁵⁰⁾.

4. Tot slot van deze enkele bedenkingen, zij het mij toegelaten even de aandacht te vestigen op het belang van de *kritische ingesteldheid van het publiek* voor de objectiviteit van de berichtgeving.

Het is verheugend vast te stellen dat in de dagbladpers dagelijks lezersbrieven worden gepubliceerd, die vaak zeer waardevolle informatie bevatten over onderwerpen die voordien in de krant waren behandeld. De informatie wordt erdoor gediend en de kritische zin van de lezers tegenover hun krant wordt erdoor gescherpt.

De kritische houding tegenover de uitzendingen voornamelijk van de televisie, situeert zich bij brede lagen van de bevolking op een veel lager peil. Ingevolge de overtuigingskracht van het beeld en de monopoliepositie, geniet de televisie van een groter vertrouwen, dan haar op objectieve gronden zou toekomen⁽⁵¹⁾.

In de loop van 1970 ontving de B.R.T., regionale uitzendingen buiten beschouwing gelaten, niet meer dan 225 brieven met kritiek, suggesties of felicitaties⁽⁵²⁾.

Voorzeker, de B.R.T. heeft zelf een beperkt recht tot rechtzetting georganiseerd voor elk rechtspersoon of natuurlijk persoon die tijdens een uitzending wordt genoemd⁽⁵³⁾.

Dit recht van rechtzetting behoort nochtans veeleer tot de sfeer der private belangen en is slechts in de tweede plaats dienstig voor een objectieve informatie.

Wat ons hier voor ogen wordt geroepen is het beeld van de vele mensen die na vervulde dagtaak zich in de duisternis hullen om geheel op te gaan in de stoet der schimmen tegen de wand van hun huiskamer. Het ene programma volgt het andere op, nieuwe programma's worden aangekondigd en aan het oude wordt reeds niet meer gedacht.

Wekelijks geeft de televisie programmaoverzichten met beeldflitsen en uittreksels; het wil ons nochtans voorkomen dat het zoveel beter zou zijn dat een gelijke tijd werd besteed aan kritische bespreking van wat reeds voorbij is.

Op het plan van de berichtgeving, de actualiteiten-programma's, de duidende en de documentaire programma's, zou het een heilzame correctie betekenen op de mogelijke fouten die het gevolg zijn van een monopoliepositie en een noodzakelijke aanwakking van de kritische zin van het kijkerspubliek, indien periodiek door niet-B.R.T.-journalisten een uitzending werd verzorgd, waarin voorbije programma's oordeelkundig werden besproken.

Deze buitenstaanders beoordelen dan of een volledig beeld werd gegeven van het behandelde onderwerp, of zekere bevestigingen niet moeten genuanceerd worden, of een bepaald persoon niet ten onrechte buiten een debat werd gelaten. Benevens door hun eigen oordeel kunnen

zij zich laten inspireren door perskritieken en, — wat belangrijk is —, door de kijkersbrieven die op deze wijze zouden gestimuleerd worden.

Geachte vergadering, wanneer de problematiek van het monopolie der berichtgeving door klank en beeld te komplekser is om door ons te worden overzien, toch heb ik om Uw bereidwillige aandacht verzocht, omwille van het belang en de aktualiteit van het onderwerp. Ik dank U.

(1) In toepassing van de artt. 13, 26, 27 van de Nederlandse omroepwet van 1967.

(2) De Page oordeelt dat de radiogolven dienen te worden geïnclassificeerd onder de categorie der « lichamelijke goederen », omdat het Romeinsrechtelijke criterium « res quae tangi possunt » te eng zou zijn geworden. Al wat door een der zintuigen kan worden waargenomen zou dan lichamenlijk zijn. (Traité, B. V, nrs. 552-554). Deze begripsverruiming lijkt juridisch onbruikbaar omdat kenmerkend is voor lichamenlijke roerende goederen dat zij in het bezit van een ander kunnen worden overgedragen, in pand kunnen worden gegeven en kunnen geoccupeerd worden. Daartoe volstaat het niet het goed te kunnen rieken, zien of horen: het moet kunnen aangeraakt worden. De begrippen « materieel » en « lichamenlijk » hebben een duidelijk verschillende inhoud.

(3) Stbl. 4-5 augustus 1908, art. 4 van de wet van 10 juli 1908.

(4) H. Schaafsma, Geschiedenis van de omroep, in « Cahiers over massacommunicatie » nr. 3, kol. 7 e.v.

(5) Karel Rimanque, prae-advies op het XXIV Rechtscongres van de Vlaamse Juristenvereniging over « De vrijheid van informatie en de vrijheid van mening i.v.m. de uitzendingen van radio en televisie », R.W., 1969-1970, kol. 1613.

(6) Grondwet, art. 14.

(7) Manual of Public International Law, edited by Max Sorensen, N.Y. 1963, p.p. 640-643.

(8) H. Schaafsma, o.c., kol. 47.

(9) K. Rimanque, o.c. R.W. 1969-1970, kol. 1613.

(10) Staatsblad van 16.5.1930.

(11) H. Schaafsma, o.c., kol. 29.

(12) H. Schaafsma, *ibid.*

(13) Martin Van Amerongen in « Vrij Nederland » dd. 17.12.1966.

(14) H. Schaafsma, Karakteristiek van de omroep, in Cahiers over massacommunicatie 3, kol. 133-134.

(15) Debbash Charles, Le droit de la radio et de la télévision, p. 13.

(16) Staatsblad 23-24 juni 1930, artt. 1 en 2.

(17) K.B. van 28.6.1930, art. 11, Staatsblad 3 juli 1930.

(18) Wet van 18.6.1930, art. 2, al. 2 en 3 en art. 3.

(19) Karel Rimanque, o.c., kol. 1613.

(20) Ganshof van der Meersch, Het Rechtsbestel van radio en televisie en de grondwettelijke vrijheden, R.W., 1961-1962, kol. 2345, nr. 39.

(21) Wet van 18.5.1960, art. 28, par. 5, Staatsblad 21.5.1960.

(22) B.R.T.-jaarsverslag dienstjaar 1970, pp. 29-30 en 97.

(23) K.B. dd. 2.7.1964 betreffende radio- en televisieuitzendingen te verzorgen door verenigingen of stichtingen, art. 4, Staatsblad 21.11.1964.

(24) Verklaring van de Heer Swaelen voor de Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap ter zitting van 16.5.1972, Handelingen, zitting 1971-1972, p. 141.

(25) (26) K. Rimanque, o.c., R.W. 1969-1970, kol. 1614.

(27) Swaelen, loco cit.; Schiltz ter zitting van de Cultuurraad dd. 16.5.1972, Handelingen, p. 138; Calewaert, Handelingen van de Cultuurraad, zitting 16.5.1972, pp. 144-145.

(28) Verklaring van de Minister van Nederlandse Cultuur ter zitting van 6.6.1972 in de Cultuurraad, Handelingen, pp. 187, 189, 193.

(29) Swaelen, Cultuurraad, zitting 16.5.1972, Handelingen, p. 143; Zie ook Calewaert, ter zelfde zitting, Handelingen, p. 148.

(30) Wet van 18.5.1960, art. 28, par. 1; K.B. van 14.6.1962 op het reglement van de B.R.T., artt. 1, par. 4 en 9, par. 2, Staatsblad 19.9.1962. Over de verschillende interpretaties van het begrip « nieuwsuitzendingen », zie in ruime zin, K. Hemmerechts, Recht op informatie en nood aan oriëntatie, De Maand, oktober 1967, overgenomen in de Dosfel-documenten 4-5, p. 82 en de verklaring van de Minister van Franse Cul-

tuur, dd. 15.2.1967, aldaar geciteerd; K. Rimanque, o.c., kol. 626, nr. 48; Schiltz, Handelingen van de Cultuurraad, 1971-1972, p. 160. In enge zin, zie de verklaring van de Minister van de Nederlandse Cultuur, Handelingen van de Cultuurraad 1971-1972, p. 191.

(31) K.B. van 28.6.1930, art. 14, Staatsblad van 9.7.1930.

(32) Zie hieromtrent H. Vandenberghe, prae-advies op het XXIV Rechtscongres van de Vlaamse Juristenvereniging te Antwerpen over « Bescherming van het privé-leven en recht op informatie via de massamedia », R.W. 1969-1970, kol. 1457-1470.

(33) H. Schaafsma, Omroepjournalistiek, Cahiers over massacommunicatie, nr. 6, pp. 51-60.

(34) B.A. Schmitz, Redactionele organisatie van de omroep, Cahiers over massacommunicatie, nr. 6, p. 14.

(35) Zie omtrent het gelijkheidsbeginsel, Raad van State, arrest nr. 11.838, dd. 26.5.1966 inzake V.Z.W. Association protestante pour la radio et la télévision t./ R.T.B. en het Instituut der gemeenschappelijke diensten, Arresten en Adviezen, 1968, pp. 521-529 en het arrest nr. 11.749 dd. 6.4.1966 inzake Moulin en De Coninck t./ B.R.T. en de Minister van Nederlandse Cultuur, Arresten en Adviezen 1966, pp. 346-360.

(36) Antwoord van de Minister van Nederlandse Cultuur dd. 25.3.1970 voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers op vraag van de Heer Geldolf, Parlementaire handelingen 1969-1970, zitting 25.3.1970, p. 6.

(37) Wet van 18.5.1960, art. 23 en wet van 16.3.1954, artt. 9, 10.

(38) K.B. nr. 4 van 18.4.1967, Staatsblad van 14.11.1967.

(39) L.P. Suetens, De regeringscommissaris bij de organisatie van openbaar nut, R.W. 1967-1968, kol. 231-232.

(40) cfr. voetnoot nr. 30.

(41) L.P. Suetens, De tussenkomst van de regeringscommissaris in de beheerscomitees van de instellingen van openbaar nut, R.W. 1966-67, kol. 1403 en art. cit. kol. 234 en 235, nrs. 10 en 12.

(42) Verklaring van de Minister van de Nederlandse Cultuur ter zitting van 6.6.1972, Handelingen, p. 191.

(43) De Minister van Nederlandse Cultuur stelt immers ter zelfde vergadering de oprichting voor van een Ere-Kamer voor journalisten die in elk geval een beperking zou inhouden van de disciplinaire bevoegdheid, Handelingen, p. 201.

(44) Cultuurpakt dd. 24.2.1972 gesloten tussen de C.V.P.-P.S.C., B.S.P.-P.S.B., P.V.V.-P.L.P., K.P.-P.C.; R.W.; F.D.F.; art. 19,a.

(45) Cultuurpakt, art. 24.

(46) Raad van State, arrest nr. 13.122 van 25.7.1968 inzake Lenaerts t./ B.R.T., Arresten en Adviezen, 1968, pp. 713-722.

(47) Zie hieromtrent, Huib De Jonghe, Onverenigbaarheden in de B.R.T., die wijst op « het gevaar van een zekere 'ogendienst' die de objectiviteit beslist niet ten goede komt », Informatie en democratie, Dosfel documenten 4-5.

Zie eveneens de verklaring van de Heer Schiltz ter zitting van de Cultuurraad van 16.5.1972 over de « Particieratie ». Hij vermeldt: « De wijze waarop de mensen verplicht worden allen een etiket aan te nemen, willen zij nog in aanmerking komen en willen zij nog promotiekansen maken, is werkelijk een aanslag op de menselijke waardigheid. In de eerste plaats moet men toch veronderstellen dat de journalisten daar zijn niet om een opinie te vertegenwoordigen maar wel om informatie te verzamelen en die aan het publiek mede te delen ». Handelingen 1971-1972, p. 154.

(48) Over de onverenigbaarheden, zie Swaelen, Handelingen van de Cultuurraad, 1971-1972, p. 144; Zie eveneens Huib De Jonghe, art. cit.

(49) Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap, Handelingen 1971-1972, pp. 191 en 201.

(50) Omtrent het statuut van de B.R.T.-journalist: M. De Wilde, Voor een statuut van de B.R.T.-journalist en F. Van Isacker, Grondslagen en inhoud van het juridisch statuut van de journalist, beide artikels in Dosfel documenten 4-5, pp. 164-170.

Ter zitting van 6.6.1972 bevestigde de Minister van de Nederlandse Cultuur voor de Cultuurraad de noodzaak van een specifiek B.R.T.-statuut voor het personeel, Handelingen 1971-1972, p. 195.

(51) H. Schaafsma, Omroepjournalistiek, in Cahiers over Massacommunicatiemedië nr. 6, kol. 29.

(52) Dit cijfer is afgeleid uit de gegevens vermeld in het Jaarsverslag van de B.R.T., dienstjaar 1970, p. 184.

(53) Reglement betreffende het recht tot rechtzetting in de radio en televisieuitzendingen van de instituten van de B.R.T. en de R.T.B., gepubliceerd in het Staatsblad van 1.5.1969. Voor een behandeling van dit reglement, zie M. Platel, Het recht van antwoord in de communicatiemedië, 1971, nrs. 84-100, pp. 60-74.

Rede van Mr. Jozef BEELE, Stafhouder der balie te Kortrijk

Geachte Confrater,

Het onderwerp dat U belicht hebt « Monopolie der berichtgeving door klank en beeld » is een brandend, actueel onderwerp.

Iedere staatsburger is er elke dag mee geconfronteerd, als hij oog wil hebben voor wat rond hem gebeurt, en vele staatslieden ergeren zich aan de pers of de televisie, telkens een bijzondere gebeurtenis de gewone loop van de zaken komt storen.

Gij hebt het probleem van het monopolie raak getekend in een taal, die scherp de lijnen trok van de toekomstige evolutie, met een schets van de bestaande structuren, die het monopolie binnen bepaalde perken moet houden, en met een blik op de ons omringende landen.

Het valt niet te verwachten dat de invloed van berichtgeving door klank en beeld, in de toekomst een mindere invloed zal gaan uitoefenen, maar bovendien staan grondige wettelijke wijzigingen voor de deur. Op 31 mei 1972 werd een wetsvoorstel houdende het statuut van de Belgische Radio en Televisie ingediend.

Het wetsvoorstel wordt als volgt toegelicht: de wet van 18 mei 1960 moet grondig worden herzien; de structuur beantwoordt niet meer aan het normatieve systeem dat in het leven werd geroepen door de wetten die de cultuurautonomie hebben georganiseerd — naar de inhoud is de wet van 1960 door de feiten achterhaald. Problemen als representativiteit, hiërarchie inzake bevoegdheden, beheer en verantwoordelijkheid vergen een nieuwe aanpak in overeenstemming met de ontwikkeling van de ideeën en met de actuele feiten.

Ik moet U niet verbergen dat de uitdrukking « monopolie in verband met berichtgeving » vele mensen weigerachtig stelt.

In de gedachten sfeer van de grondwetgever van 1830, die, in art. 14 van de grondwet de vrijheid waarborgde « om op elk gebied zijn mening te uiten » en bij art. 18 voorzag dat de drukpers vrij zou zijn en de censuur nooit zou kunnen ingevoerd worden, kan moeilijk het probleem der radiogolven teruggebracht, — amper 70 jaar later zou de wetgever over de nieuwe technieken moeten nadenken en zonder enige aarzeling grijpen en vasthouden over de verschillen opeenvolgende wetgevingen heen, naar het monopoliebeprijp.

Gediend door de technische noodzaak, heeft de wetgever op een bijna contradictorische wijze « om de vrijheid te waarborgen », deze toevertrouwd aan een monopolie, zij het dan ook om de vrijheid van meningsuiting van eenieder te waarborgen.

In het raam van de Verenigde Naties heeft men voor het eerst de vrijheid van informatie behandeld. In de slotakte van de Conferentie van Genève heeft men gesteld dat het begrip van informatie als juridisch gewaarborgd recht zich niet mag beperken tot het verslag over gebeurtenissen, en dat het evenzeer de overdracht van meningen, overtuigingen en commentaren moet bevatten.

Uitdrukkelijk werd aanbevolen in de slotakte van de Conferentie van Genève, dat de onafhankelijkheid van alle massa-communicatiemediën ten aanzien van de Staat moet beschermd worden, en meteen heeft men toch bij art. 10 van hetzelfde verdrag tot bescherming van de rechten van mens, een voorbehoud gemaakt. « Dit artikel belet niet, dat Staten radio-omroep, bioscoop of televisie-ondernemingen kunnen onderwerpen aan een systeem van vergunningen ». De vrijheid van informatie zal dus ook volgens recente akten ter bescherming van de vrijheid van de mens, steeds zeer relatief en beperkt blijven.

Het begrip vrijheid is broos, zelfs in de geschreven pers, want vrijheid correspondeert in zijn diepste zin aan waarheid en objectiviteit.

De drang naar het bestaan in de geschreven pers, waarbij deze meestal grijpt naar het sensationele nieuws, geeft eigenlijk evenmin een *volledige waarborg* voor de volwaardige evenwichtige belichting van de feiten en problemen. Er gebeurt selectie door de journalist die informatie zoekt, er gebeurt selectie door de persagent-schappen die de berichten doorgeven, en uiteindelijk in de krant zelf, wegens de opinie die aldaar verdedigd wordt, of wegens de aantrekkelijke vorm, waarin het geheel moet gegoten, door de zucht naar het sensationele, en het negatieve, of het grijpen naar een ongebreidelde publiekiteit.

Niemand verdedigt voor het ogenblik het Nederlandse « open systeem » en iedereen berust bij het monopolie. Het « aanvaarde » monopolie schijnt ten aanzien van de radio en televisie onomkeerbaar.

Met bijzondere aandacht moet dan ook het aanvaarde systeem ontleed en in zijn evolutie gevolgd.

Er mag niet uit het oog verloren dat vanuit de meeste landen dat systeem hebben verkozen, en dat we dat systeem gemeen hebben met Groot-Brittannië, waar het tot een zeer grote gewaarborgde vrijheid evolueerde, wegens de pluralistische exploitatievorm, maar ook met de Sovjet-Unie, Polen en Tsjecho-Slowakije, waar alleen één ongenueanceerde waarheid bestaat, een absolute, of ook in Frankrijk, waar men nog steeds verder aan een evolutie naar Staatswaarheid toe is. Het is dus de *werking* van het systeem en de *mentaliteit* die uiteindelijk de vrijheid moeten waarborgen.

I. De vrijheid moet gewaarborgd in het monopoliestelsel in de eerste plaats *van boven* uit.

Er is aangestipt geworden en terecht, dat de wet van 18 mei 1960 een zeer grote stap voorwaarts betekende, in de richting van de onafhankelijkheid van radio en televisie ten aanzien van de overheid.

De rechtstreekse invloed van de regering is verminderd. De Minister zit de Raad van Beheer niet meer voor; de Koning benoemt nog alleen de leden van de Beheerraad, en de directeur-generaal en de programma-directeurs.

De mogelijke invloed van de regering op radio en T.V. is echter veel groter dan bij een eerste ontleding blijkt.

De instituten van Belgische Radio en Televisie zijn, als gedecentraliseerde openbare dienst, onderworpen aan de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op organismen van openbaar nut.

Deze wet had de bedoeling de rechtsregelen die de activiteit van de parastatale instellingen beheersen te ordenen.

De instellingen aan de wet onderworpen, zijn in drie categoriën ingedeeld (A.B.C.). De instituten der Belgische Radio en Televisie behoren tot de categorie B.

We bespreken alleen de betekenis van de wet ten aanzien van de categorie B. Deze instellingen staan onder de controlebevoegdheid van de Minister of de Ministers van wie ze afhangen. Deze controle wordt uitgeoefend door tussenkomst van één of meer regeringscommissarissen, door de Koning benoemd.

De functie van de regeringscommissaris is zo belangrijk omdat hij beschikt over zeer ruime bevoegdheden om zijn opdracht te volbrengen. Iedere regeringscommissaris kan binnen een termijn van vier vrije dagen beroep instellen tegen elke beslissing, die hij met de wet, met de statuten of met het algemeen belang strijdig acht.

Zeer belangrijk is de wijziging die aan deze wet werd gebracht door een op grond van een volmachtwet genomen K. B. nr. 4 van 18 april 1967. Tengevolge van deze wijziging kan de Koning, bij in Ministerraad overgelegd besluit, en nadat een aantal proceduremaatregelen vervuld zijn, een beslissing nemen in de plaats van het beheersorgaan, *wanneer het algemeen belang* of de naleving van de wet of de reglementen het eisen.

Door deze bepalingen in het betrokken K.B. is de controlebevoegdheid van de Minister in belangrijke mate uitgebreid en werd een toestand in het leven geroepen, die sterk afwijkt van het door de wetgever in 1960, ten aanzien van radio en televisie gewenste evenwicht tussen een ruime onafhankelijkheid en een voogdij van de Minister beperkt tot de bevoegdheid om beslissingen te vernietigen.

De Minister of de regeringscommissaris kunnen de Raad van Beheer verplichten, binnen een door de Minister bepaalde termijn, te beraadslagen over elke door hem aangewezen aangelegenheid. Heeft de Raad geen beslissing genomen binnen de gestelde termijn, dan kan de Koning, bij in ministerraad overlegd besluit, de beslissing nemen in de plaats van de Raad van Beheer.

Deze bevoegdheid werd aan de Minister en de Koning gegeven, niet alleen wanneer de naleving van de wet of de reglementen moet verzekerd, doch ook wanneer het algemeen belang dit vereist.

Dit nieuwe artikel 23 van de wet van 16 maart 1954 op de controle des parastatale instellingen, leidt derhalve tot een volledig andere toestand dan deze gewild in 1960; de nieuwe wettelijke beschikking komt in beginsel niet meer erop neer een controle uit te oefenen, maar leidt tot eigen beslissingen van de uitvoerende macht, waar in 1960 zelfstandigheid was bedoeld.

Op een gebied dat tot de vrijheid van meningsuitdrukking behoort, kan niet aanvaard worden dat een Minister een beslissing kan vernietigen wegens strijdigheid met het algemeen belang. De mogelijkheid wordt geboden aan de regering om haar opvatting over het algemeen belang en dus ook over het programmabeleid in de plaats te stellen van de Raad van Beheer.

De waarborgen gesteld in de wet van 18 mei 1960 worden aldus ongedaan gemaakt; de wetgever zou dringend het verbroken evenwicht moeten herstellen in de geest van het statuut van 1960.

Sommige auteurs hebben dan ook scherp de toepassing van de wet van 16 maart 1954 aangevochten. Zie Breyne: Sociale Communicatiemedia en opinievorming. « Men kwam tot de conclusie dat, indien de regering niet tussenbeide mocht komen wanneer radio en televisie zich ertoe beperken het nieuws te geven... zij wel tussen beide kan komen voor alles waar het gaat om iets dat geen nieuws is, en zulks op grond van het feit dat de wagen van de B.R.T. aan de parastatale trein van 16 maart 1954 werd gehangen. »

Gevaarlijk wordt het, wanneer art. 28, par. 2, de radio- en televisieinstellingen verbieden uitzendingen te geven die strijdig zijn met de wetten of met het algemeen belang, met de openbare orde of met de goede zeden, of die een belediging uitmaken van andermans overtuiging of voor een vreemde Staat.

Over de wet van 16 maart 1954 heen, is het dus de regering mogelijk te bepalen hoe de verplichtingen van art. 28 moeten worden nagekomen.

En Breyne vervolgt:

« De wetgever heeft er zeker nooit aan gedacht dat de bepalingen en het vetorecht, die hijzelf heeft vastgesteld, hoofdzakelijk om een budgetaire, financiële en administratieve controle op de parastatale organisaties in te stellen, eens door de regering gebruikt zou kunnen worden omdat zij b.v. oordeelt dat de uitzendingen van één of andere

journalist een belediging uitmaken van andermans overtuiging. »

« Heeft het wel zin dat voor de controle van de overheid op de specifieke en gewichtige opinievormende taak van de B.R.T. dezelfde regels gelden als b.v. voor de bijzondere verrekas voor gezinsvergoedingen ten bate van het personeel der hotels, spijs- en drankhuizen of de kas voor schadeloosstelling in geval van besmettelijke veeziekten te Malmédy, die insgelijks onder de wet van 16 maart 1954 vallen? Die kous past het B.R.T.-been niet. »

Ik geloof dat het duidelijk is dat een ander systeem moet uitgedacht om uit te maken of een bepaald programma strijdig is met de wet of de goede zeden, of een belediging is van een anders opinie. Wellicht een orgaan dat naast de Beheerraad de onpartijdigheid en de objectiviteit waarborgt wegens de wijze van samenstelling en benoeming.

Maar het wordt helemaal gevaarlijk, als we vaststellen dat de regering een andere opvatting heeft over wat « nieuwsdienst » is, en de term beperkend wil zien toepassen als wel aanvaardt dat nieuwsdienst alles bevat:

- a) de bekendmaking van actuele gebeurtenissen;
- b) de bekendmaking van alles wat kan bijdragen tot het begrijpen en situeren van de gebeurtenissen (zgn. duidende programma's);
- c) en tenslotte, de opinieërende programma's.

We kunnen beginnen met de derde categorie: binnen de bepalingen van de B.R.T. omroep-wet is geen plaats voor B.R.T. opinies.

Deze beperking rust niet alleen op staatsomroepen of omroepen die als openbare dienst gestructureerd zijn. De scheiding tussen duidende en opiniërende bijdragen wordt ook bij particuliere ondernemingen getrokken.

Duiding slaat op de toestand zoals die is, was of naar alle waarschijnlijkheid zal zijn.

Opiniëring geeft aan hoe die toestand hoorde te zijn.

Opiniëring valt dus niet onder de term 'nieuwsuitzendingen'.

Nu kan deze term nog eng opgevat worden; dan ontsnappen practisch uitsluitend het radionieuwsbulletin en het televisiejournaal aan de controle die de regeringscommissaris in opdracht van de regering op de B.R.T. uitoefent; of het begrip nieuwsuitzending wordt ruim opgevat en dan valt geen enkel journalistiek programma onder regeringscontrole, dus ook niet de duidende programma's zoals: Panorama, Echo en de losstaande enquêtes over politieke, maatschappelijke en economische problemen.

A. Namurois spreekt zich uit voor een interpretatie lato sensu van de term nieuwsuitzendingen; andere menen dat de wetgever louter het « gesproken dagblad » heeft bedoeld.

De regeringscommissaris bij de B.R.T. Depont, gaf zijn interpretatie van het begrip nieuwsuitzendingen: « de bekendmaking van actuele gebeurtenissen en feiten en van alles wat tot de verduidelijking van deze gebeurtenissen en feiten kan bijdragen ».

De bepaling gegeven door de regeringscommissaris zou ons derhalve gerust moeten stellen, omdat hij oordeelde dat duidende programma's tot de materie behoorden waarop hij krachtens art. 28 geen controle kan uitoefenen. We moeten echter deze theoretische opvattingen even kunnen toetsen aan enkele praktijkgevallen, aangehaald door K. Hemmerechts — Electronische Journalistiek —:

1e voorval: het verslag Kint en de Interpellatie Lagasse. Op 23 januari 1967 had Prof. Stengers van de U.L.B. in het programma « Faire le point », ernstige kritiek uitgebracht op een, in opdracht van Minister van Nationale Opvoeding Fr. Grootjans, door G. Kint opgesteld rapport, waarin een onderzoek gedaan werd naar de behoeften van de Brusselsche Vlamingen op onderwijsgebied.

Volgens de geldende regel werden gewoonlijk door de R.T.B. programma's die een bijzondere belangstelling

hadden gewekt een tweede maal uitgezonden. Senator Lagasse beschuldigde Minister Grootjans ervan te hebben getracht deze wederuitzending te verhinderen.

Minister Wigny verklaarde o.m.: « Het begrip nieuwsberichten moet in de ruimste zin begrepen worden... en verder... Ik hecht veel belang aan de onafhankelijkheid van de R.T.B. ten opzichte van de regering. Deze moet haar vetorecht omzichtig gebruiken. Persoonlijk heb ik er nooit gebruik van gemaakt. Ik heb enkel de kwestie besproken met de verantwoordelijken van de R.T.B. »

2e voorval: de zaak « Mijnalarm », de televisieuitzending over Zwartberg van Maurice Dewilde op 2 februari 1966 werd verboden. Op 4 maart 1966 werd het programma toch uitgezonden, met enkele weglatingen en met een epiloog van Vice-Premier Spinoy.

Het antwoord van de bevoegde Minister op een parlementaire vraag luidde als volgt:

« De geplande televisieuitzending over de mijnsluitingen in ons land behoort niet tot de nieuwsuitzendingen zoals ze door de wet van 18 mei 1960 zijn voorzien. »

Hieruit zou dus blijken dat de regering de mening zou toegedaan zijn dat de bewuste enquête niet als een duidende maar als een opiniërende bijdrage moet worden beschouwd.

De omstandigheid dat radio en televisie in België worden bedreven door een openbare instelling, welke door de uitvoerende macht bevoegd wordt, schijnt remmend te werken, zelfs op bewinslieden. In hun ogen ontlenen de nieuwsuitzendingen van de B.R.T. aan de overheidsvoogdij een groter gezag, maar krijgen ze ook een officieus karakter erdoor.

Men beweert dat de B.R.T. in de praktijk min of meer fataal als een officiële spreekbuis wordt beschouwd. Bijgevolg moet iedereen op zijn tellen letten, veel meer dan een krant, of dan een Nederlandse zuil of een privé station.

Zo deze opinie veld mocht winnen, dan zou zulks het einde betekenen van een adequate nieuwsvoorziening.

Zie in deze zin de laatste persconferentie van President Pompidou met zijn bepaling over de objectiviteit en over de rol van het O.R.T.F.

Het feit dat onzekerheid bestaat omtrent de juiste betekenis van al deze bepalingen werkt ontmoedigend in op de B.R.T.-journalisten, en ik citeer letterlijk: «... en je kan zeer goed te pletter slaan tegen een Raad van Beheer, die ondanks de wet van 18 mei 1960, de emanatie van de traditionele politieke verhoudingen in dit land is gebleven. »

De beheerders.

De klacht van de journalisten « te pletter te kunnen slaan tegen een Raad van Beheer, die de emanatie blijft van de traditionele politieke verhoudingen in het land », is in de grond een klacht aan gebrek aan onafhankelijkheid ten overstaan van het politieke gezag.

In het regeerakkoord van de huidige bewindsploeg is een hoofdstuk gewijd aan het cultuurbeleid.

Een nieuwe regeling zal tot stand komen en wordt in het vooruitzicht gesteld:

a) normaal zou de beheerraad de weerspiegeling moeten zijn van het bevolkingsbeeld in al zijn lagen, en in alle opinies. De wijze van benoeming van de beheerders zou dus moeten gewijzigd;

b) er moeten waarborgen komen voor een permanent verzekerde objectieve berichtgeving, doch niemand weet, in welke zin het uitgaat; recente uitlatingen van de Kamer voorzitter over de B.R.T. berichtgeving zijn niet van aard om die veranderingen hoopvol tegemoet te zien;

c) de Raad van Beheer, aangeduid als spiegelbeeld van een openbare opinie, zou ook de directeur-generaal, en de programma-directeurs moeten benoemen, om deze weg te houden uit al te strak gebonden politieke gekleurdeheid.

Over de toekomst van de B.R.T. en haar journalisten zal dus naar alle waarschijnlijkheid binnen afzienbare tijd een beslissing genomen worden.

Er zijn zeer veel voorstellen, suggesties en wensen. Sommigen beweren dat geen verschil zou mogen bestaan tussen een omroepjournalist en een ambtenaar van een ministerie, wat in de grond een keurslijf voor de omroepjournalist laat voorzien. Sommigen wensen een Ministerie van Informatie, wat ons in navolging van het O.R.T.F. in Frankrijk niet zoveel goeds laat verhoppen.

De vereniging van televisie en radiopers verklaart dat de B.R.T. het bezit is van de ganse gemeenschap, die elke vorm van controle verwerpt, die niet alle garanties biedt van politieke en levensbeschouwelijke onafhankelijkheid, en die erop aandringt de B.R.T. journalisten zelf als een groep een zo ruim mogelijke verantwoordelijkheid te geven, waardoor zij in de mate van het mogelijke zichzelf zouden kunnen beschermen tegen druk en inmenging van buitenaf.

Ik blijf nog even stilstaan bij de omroepjournalisten omdat bij hen een tweede deel van waarborg voor vrije informatie is weggelegd.

II. Ook van onderuit immers kunnen waarborgen gezocht voor de vrijheid van meningsuiting, en voor de waarheid van de informatie:

a) Van het kijkerspubliek kan zelden kritiek of druk worden verwacht. Alleen het deel dat ofwel politiek, ofwel syndicaal gebonden is, zal eventueel op order van hun organisaties, enige actie steunen. De overgrote meerderheid zal zwijgend « zich blijven hullen in de duisternis », en de berichtgeving al dan niet kritisch ondergaan.

b) De vrijheid van de journalist.

De journalist zal zich dan ook boven zijn eigen opvattingen moeten stellen, zelfs al blijft hij een mens met een gezicht dat iedereen aankijkt elke dag, met een stem die iedereen kan horen; zijn persoonlijke filosofie zal voor een gedeelte zijn gelaatsuitdrukking en zijn wijze van spreken beïnvloeden: dit is onvermijdelijk.

De journalist moet echter eerlijk zijn, zich niet laten leiden door eigen opinie, zich niet laten intimideren; hij mag geen rechter zijn maar moet in dienst blijven van het kijkend publiek.

De vereisten die hem bij de aanwerving worden opgelegd zijn dan ook zwaar:

— beroepskennis, professionele ingesteldheid; vandaar de ontwikkeling van de instituten, scholen en afdelingen die tot de omroepjournalistiek voorbereiden,

— hij moet de techniek van het medium beheersen, vlotte zinnen kunnen bouwen;

— het geheel van bekwaamheden bezitten die een journalist moet hebben, en dat samen te brengen is onder het begrip « algemene ontwikkeling »;

— hij moet op de hoogte zijn van sociale, politieke, technologische en theologische stromingen in de maatschappij; hij moet vertrouwd zijn met economie, sociale wetenschap, kunst en filosofie;

— hij mag nooit rusten, moet steeds bereid zijn zijn ontwikkeling verder te verdiepen, door lezen, studie, reizen en persoonlijke contacten;

— hij moet objectief de feiten weergeven, opinies verzamelen en doorgeven, en op de weg naar de objectiviteit zijn voor de journalist zeer vele hindernissen weggelegd.

De ingewikkelde opdracht van de journalist liet één van deze in een interview zeggen:

« Zelfs als je een bericht proper doorgeeft, kan je door het woordgebruik nog altijd subjectief schijnen, zonder dat je het altijd beseft. Want ofwel moet men snel gaan, zodat je de tijd niet hebt om erover na te denken, ofwel ben je te lui, ofwel ben je volgzzaam: zo'n mensen vindt je buiten en in het vak, dat is normaal, ofwel ben je het volledig eens met de gebruikte terminologie en dan... »

Bij dit alles staat de journalist alleen, bij de beslissing welk nieuws zal verzameld worden, hoe het zal doorgezonden. Voorschriften bestaan eigenlijk niet.

Het zou dan ook maar juist zijn dat een statuut zou worden opgesteld voor het omroep personeel, vooral waar het gaat over zijn verantwoordelijkheid en onafhankelijkheid.

Dit geldt niet alleen voor de sektor informatie, waar steeds zekere moeilijkheden geweest zijn, veroorzaakt door de spanning tussen de op ambtenaarschap gelijkende positie van de journalist en zijn journalistieke taak; ook de kulturele medewerkers rekenen op een statuut, dat hun meer plaats biedt tot creativiteit en hen met minder administratieve formaliteiten confronteert.

Wellicht zou een orde van journalisten, die over een ruime deontologische bevoegdheid zou beschikken, de persoonlijkheidsrechten van de journalisten en de vrijheid van deze, waarborgen en verzekeren.

Ik weet niet of het nieuwe wetsvoorstel veel zal oplossen. In de grond ligt alles bij de mens, en in het vage begrip « mentaliteit ».

Eén factor voor alles moet het statuut van de vrijheid van de berichtgeving determineren: de mate waarin de bewindvoerders kunnen aanvaarden dat de journalist in alle eerlijkheid verslag uitbrengt over het gebeuren in de samenleving.

In dat opzicht kan een parallel getrokken met de situatie in het ambtenarenkorps.

Hoe is het te verklaren dat de Belgische Administratie, ondanks alle mogelijke voorschriften, van onder tot boven gepolitiseerd is, terwijl bijvoorbeeld de Engelse Administratie onafhankelijk opgesteld staat tegenover de bewindvoerders?

En evenzo kunnen we ons afvragen welke de verklaring is voor het feit dat twee omroepinstellingen, met zeer ge-

lijkende structuren zoals de B.R.T. en de B.B.C. toch zo verschillend hun taak opvatten en uitvoeren.

Mr. Bruno Van Dorpe gij hebt de grote verdienste het zeer complexe gegeven te hebben uitgediept, op een perfecte wijze, — gij hebt ons gedwongen onze aandacht te verlenen aan een probleem dat zo diep ingrijpt in onze samenleving, en we zouden samen misschien kunnen resumeren:

— in België worden pogingen gedaan om de omroep een onafhankelijke opstelling te geven

— in Groot-Brittannië is de omroep de facto volledig onafhankelijk

— Nederland staat alleen

— en de Franse omroepjournalist is een trouwe dienaar van de overheid of hij zal geen journalist zijn.

Ik geloof dat in het belang van de democratie onze wens alleen naar de Britse omroepjournalistiek kan gaan.

Werden geraadpleegd:

— Het Statuut van de Beroepsjournalist in de gesproken pers - Vergelijkende studie van de toestand in enkele Europese landen, door Peter Degroof - RUG.

— Bone Luk, Neutraliteit en objectiviteit in de B.R.T. wetgeving Mechelen 1965.

— Breyne A., Goossens C., Van Isacker Fr., de macht van de media: de krant, radio en televisie - Tielt, Den Haag 1969.

— Hemmerechts Karel, Electronische Journalistiek, Kasterlee 1970.

— Mast, Overzicht van het Belgisch Administratief Recht, Gent 1971.

— Rechtskundig Weekblad, 24e Rechtscongres Antwerpen, 3 mei 1970, nr. 34, 33e jaargang - Preadvis Dr. Karel Rimanque.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede door Mr. Leo MAEYENS, Voorzitter van de Conferentie der Jonge Balie

In het Gerechtelijk Wetboek werd de Conferentie van de Jonge Balie geen levensrecht toegekend. Niettemin is de openingszitting van de Conferentie een hoogdag in wat onvertaalbaar, « la vie du Palais » wordt genoemd.

Wij vieren vandaag de instuif van het gerechtelijk jaar, en houden eraan, zoals het gastheron betaamt, de eminente genodigden, die luister bijbrengen aan deze zitting, te begroeten.

Mijnheer de Stafhouder,

Le style est l'homme même: Uw bewind kan in drie woorden samengevat worden: Er heerst orde; — waarbij ik dan niet de klemtoon leg op heersen wél op orde. Orde heeft, zeker bij de jongeren, een nare klank. Dat U naast waardering, ook algemeen sympathie geniet, bewijst Uw grote menselijke kwaliteiten.

Mijnheer de kabinetsadviseur De Swaef, afgevaardigde van de Heer Minister van Justitie,

Het is wellicht niet zonder reden dat de Heer Minister juist zijn adviseur heeft afgevaardigd: er wordt immers op wetgevend vlak gedokterd aan een nieuw statuut voor de B.R.T. Zelfs indien dit slechts één ijdele veronderstelling is, danken wij toch de Heer Minister voor zijn belangstelling voor onze openingszitting.

Mijnheer de Deken van de Nationale Orde van Advokaten,

Kón en mócht het anders dan dat de Conferentie van

de Jonge Balie te Kortrijk — Balie van Ere-Deken Mr. Achille De Gryse, die ik hier tevens mag begroeten — als eerste van het land U met Uw verkiezing mag gelukwensen.

Mijnheer de Deken, wát kunnen wij U toewensen. Dat U de stappen van Uw voorganger zoudt volgen? Maar een Luikenaar volgt geen stappen. — Dat U Uw voorganger zoudt doen vergeten? Dit ware een hopeloze opgave. Ik zou zeggen als de moeder in die advocatenroman van Bordewijk « Karakter », die thans in afleveringen op de B.R.T. verschijnt: « U doet maar ». Wij hebben vertrouwen; — U kunt op ons rekenen.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep,

Ook U mag de Conferentie als eerste feliciteren met Uw benoeming tot Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep.

In de Pandectes Belges wordt over de openingszitting van de Conferentie van de Jonge Balie gezegd: « Une certaine solemnité préside à la reprise des travaux annuels de la Conférence ». Uw aanwezigheid is een waarborg voor de staatsie van deze openingsvergadering.

Mijnheer de Eerste Voorzitter van het Arbeidshof,

Het is beslist de dag van de primeurs. De Conferentie mag U vandaag voor het eerst op haar openingszitting begroeten. U zijt ongetwijfeld geen traditionalist, maar wij zijn ervan overtuigd dat Uw aanwezigheid vandaag het begin van een lange traditie zal zijn.

Mijnheer de Prokureur-Generaal,

In het Rechtskundig Weekblad van 17 en 24 september 1972 verscheen Uw rede uitgesproken op de Plechtige Openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 1 september 1972 gewijd aan « de Familierechtbank — Proeve tot een gerechtelijk experiment ».

Terzelfdertijd verscheen in het Nederlands tijdschrift « Sociaal Economische Wetgeving » van augustus 1972 een lijvige studie van Uw hand over « De Wet van 14 juli 1971, betreffende de handelspraktijken ».

Misschien hebt U tegelijkertijd in andere — mij onbekende tijdschriften — nog studies gepubliceerd.

Dat het Parket-Generaal intussen niet is ingedommeld, moet ik deze vergadering wel niet vertellen. Qui potest capere, capiat.

Mijnheer de Prokureur-Generaal, in een lofrede over een syndikaal voorman zei een afgevaardigde van de bedrijfsleiders, blijkbaar als hoogste hulde: « Hij zou een zeer groot bedrijfsleider zijn geweest ». Van U, Mijnheer de Prokureur-Generaal, zouden wij zeggen: « U zoudt een zeer groot advocaat zijn geweest ».

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg,

In het Oud-Chinese Rijk bestond geen eigenlijk recht, maar alleen bepaalde procedures en instanties om partijen tot verzoening te brengen. De verzoening was de suprema lex, en het gebeurde zelfs dat een rechter de partijen, die een geschil voorbrachten, een tijdje in de gevangenis opsloot, om hen te straffen voor het feit dat zij zich niet reeds eerder hadden verzoend.

Mijnheer de Voorzitter, U doet ons denken aan deze rechters-mandarijnen. Indien U de Gerechtelijke Hervorming had moeten ondernemen, had U ongetwijfeld het Oud-Chinese systeem verkozen, en waarschijnlijk waren noch wij, nog de rechtsonderhorigen er slechter bij gevaren.

Mijnheer de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank,

Oorspronkelijk werden de werkrechtshraden opgericht naar het voorbeeld van de Rechtbanken van Koophandel, wat logisch is in een stelsel waar de arbeid als koopwaar geldt. Dit stelsel moet de huidige wetgever nóg bevredigen vermits, bij de hervorming van het Gerechtelijk Wetboek bij de Arbeidsrechtbanken net zoals bij de Rechtbanken van Koophandel, ook de beroepsmagistraat als voorzitter werd aangesteld.

Mijnheer de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank: met het beroepsbewustzijn, de « Conscience professionnelle » die U kenmerkt, kon men als eerste voorzitter beroepsmagistraat geen betere keuze doen.

Mijnheer de Voorzitter van de Rechtbank van Koophandel,

Voor U en over U moet ik, als steeds, diskreet het zwijgen bewaren. Hoe was dat adagium ook weer over de vrouw van Caesar?

Mijnheer de Prokureur,

Wanneer zoveel jongeren zich de laatste jaren tot de staande magistratuur hebben laten verleiden, dan is dit niet op de laatste plaats te wijten aan het prestige en de aantrekkingskracht die U aan Uw ambt hebt weten te verlenen.

In Uw hoofde begroeten wij tevens die jongere magistraten, die vorige jaren nog confraters waren, en die thans met dezelfde correctie en hetzelfde plichtbesef die U kenmerken, onze hoofse tegenspelers zijn, aan de overzijde van de Balie tenminste, want op de grasmat rekenen wij hen tot onze — gewaardeerde — medespelers.

Mijnheer de Auditeur bij de Arbeidsrechtbank te Ieper — Kortrijk en Veurne,
Heren Magistraten,

Wij advocaten zijn voor een groot deel verantwoordelijk voor de hoofdbreken in Uw bestaan, en niettemin houdt U eraan deel te nemen aan onze activiteiten. Wij danken U zeer oprecht voor deze manifestatie van solidariteit.

Mijnheer de Onder-Voorzitter van het Verbond van Belgische advocaten, Mr. Ludovic De Gryse,

Zoals de Conferentie heeft het Verbond der Belgische advocaten geen juridisch bestaan, wat voor een jurist als U in Uw functie wel uitermate bedroevend moet zijn. Wij zijn er echter ook van overtuigd dat het een spoor-slag zal zijn om het feitelijk bestaan van het Verbond des te krachtadiger te propageren en uit te bouwen.

(...)

Hierna begroet de Voorzitter in hartelijke bewoordingen de afgevaardigden der zusterconferenties en der vreemde balies.

Geachte Vergadering,

Laten wij ons thans het genoegen gunnen een weinig over onszelf nl. over de Conferentie te praten.

Zoals ik U reeds zegde heeft de Conferentie in het Gerechtelijk Wetboek geen bestaansrecht verworven. Ook het Huishoudelijk Reglement van de Balie van Kortrijk negeert het bestaan van de Conferentie in haar huishouding, zelfs als meld voor alle werk. De Conferentie zelf blijkt over deze stand van zaken geen wrok te koesteren, want in art. 7 van haar statuten wordt bepaald dat de Stafhouder van de Orde van rechtswege erevoorzitter is. Deze grootmoedigheid heeft misschien echter iets te maken met subsidies.

Historisch zijn de Conferenties nochtans in het leven van de Balie van zeer grote betekenis geweest. De eerste Conferentie is te Brussel ontstaan in 1840 en wel uit het bureau voor kosteloze raadpleging. Na de zittingen werden rechtsproblemen behandeld, waarbij de ouderen de bekwaamheden van de stagiairs konden leren waarderen. Naderhand ging de Conferentie een eigen bestaan leiden, met een eigen organisatie, terwijl in 1852 de gewoonte werd genomen de zittingen aan te vangen met een redevoering, die steeds verband diende te houden met het recht of de Balie. Rond 1870 ontstonden de Conferenties te Luik, Gent, Antwerpen en Brugge, die gecopieerd waren op het Brussels model. Kortrijk kende slechts een late start nl. in 1928.

Uit de wordingsgeschiedenis van de Conferenties is toch wel gebleken dat hun voornaamste rol erin bestond de integratie van de jongeren in de balie te verzekeren en ook nieuwe ideeën omtrent recht en Balie te lanceren.

Het lijkt dan ook wel een anachronisme dat in onze tijd van inspraak de Conferentie geen rol werd toebedeeld in de organisatie van de Balie. Men kan natuurlijk eindeloos argumenteren over het voor en het tegen, het waar en het hoe, en misschien kan onze Conferentie daarover in de volgende maanden een fictief proces organiseren zoals dit traditioneel in de vroegere Conferenties geschiedde.

Blijft in elk geval het feit dat het de jongeren aan inspraak ontbreekt. In alle organisaties is op heden ver-tegenwoordiging van de jongeren voorzien, tenzij dan in de organisatie van de advocaten, van wie de spraak, zoniet de inspraak, dan nog het beroep is.

Wij moeten echter ook vaststellen dat het niet volstaat rechten in het leven te roepen:

Zo is bepaald in art. 17 van de statuten van de Conferentie van de Jonge Balie dat de advocaten-stagiairs na de laatste zitting van het Gerechtelijk jaar van het Bureel voor consultatie een afgevaardigde bij het bestuur aanduiden, die het recht heeft op de vergadering van het bestuur aanwezig te zijn, er voorstellen te doen en advies te geven.

Dit recht dreigt echter door onbruik teloor te gaan.

De inspraak van de jongeren is nochtans zeker op een punt noodzakelijk nl. de bezoldiging van de Rechtskundige Bijstand. Zij zijn de eerste belanghebbenden om de anachronische en asociale toestand te zien verdwijnen, en een wettelijke regeling, die helaas steeds op zich laat wachten, af te dwingen.

Maar ook op andere punten is inspraak vereist. Des te meer daar de jongeren aan de Balie te Kortrijk bezwezen hebben iets te zeggen te hebben. Het is bij ons immers een traditie waarop wij fier gaan, dat een jongere, soms nog stagiair, de openingsrede houdt.

Ook vandaag zullen wij een jongere beluisteren: Mr. Bruno Van Dorpe, die eergisteren nog stagiair was.

Op 16 september 1972 was hij drie jaar ingeschreven aan de Balie. Zoals dit bij het ontstaan van de Conferentie het geval was, zullen de ouderen zijn rede aanhoren en oordelen of hij waardig is op de tabel der advocaten opgenomen te worden.

Mr. Bruno Van Dorpe heeft reeds als student blijk gegeven van een interesse die verder reikt « dan om den brode ». Hij publiceerde verschillende studies in het tijdschrift van het Vlaams Rechtsgenootschap te Leuven, « Fura Falconis » — waarvan hij trouwens redactielid was — nl. over Leasing en publiciteitsvormen — De invloed van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens — en De Aansprakelijkheid van de Geneesheer tegenover de Patiënt.

Thans na drie jaar stage, staat Mr. Van Dorpe reeds bekend als ghost-writer van besluiten voor andere — overlaste — confraters.

Mr. Van Dorpe zal ons spreken over « Monopolie der Berichtgeving door Klank en Beeld ».

Goede waar prijst zichzelf: Mr. Van Dorpe, U hebt het woord.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 24 januari 1972.

Voorzitter: M.C. Louveaux.

Raadsheren: MM. P. Trousse, R. Legros
(verslaggever),

Ph. Capelle en J. Closon.

Advocaat-generaal: M. L. Duchatelet.

Voorlopige Invrijheidstelling. — Cassatieberoep. — Douane en accijnzen.

Inzake douane en accijnzen staat tegen de beslissingen tot voorlopige invrijheidstelling alleen beroep open voor het openbaar ministerie, met uitsluiting van het bestuur. Het bestuur is niet bevoegd om tegen de beslissingen in cassatie op te komen.

Belgische Staat t./ Bruyninckx.

Gelet op het bestreden arrest, op 8 december 1971 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Op de voorziening:

Overwegende dat het bestreden arrest de voorlopige invrijheidstelling van de verweerders beveelt, mits zij een borg stellen; dat alleen het bestuur der douanen en accijnzen een voorziening heeft ingesteld tegen genoemd arrest, waaraan dit bestuur verwijt de zekerheidstelling te hebben geraamd met schending van artikel 119, lid 3, van het Wetboek van strafvordering;

Overwegende dat, zowel blijkens de beginselen gehuldigd in artikel 247 van de algemene wet van 26 augustus 1822 betreffende de heffing der rechten van invoer en van accijnzen, als blijkens de artikelen 224 van die wet 1, 2, 3, 4 van het koninklijk besluit van 2 juli 1824 houdende de uitvoeringsbepalingen van die wet, 113 en volgende van het Wetboek van strafvordering, 138 van de wet van 15 april 1896 en 19 van de wet van 10 juni 1947 betreffende de accijnzen en douanen, de wetgever ten deze beslist heeft dat beroep tegen de beslissingen tot voorlopige invrijheidstelling alleen openstaat voor het openbaar ministerie,

met uitsluiting van het bestuur;

Dat het bestuur niet bevoegd is hiertegen in cassatie op te komen;

Om die Redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2° Kamer. — Voltallige zitting.

25 mei 1971.

Voorzitter: M. Louveaux.

Raadsheren: M.M. Hallemans, Perrichon, de Vreese, Trousse, Gerniers (verslaggever), Ligot, Capelle en Châtel.

Advocaat-generaal: M. E. Krings.

Advocaten: Mrs. Simont en Van Ryn.

Schade en schadeloosstelling. — Doding. — Weduwe. — Verlies van een deel van invaliditeitspensioen van de getroffen. — Overlevingspensioen. — Verschillende rechtsoorzaak.

Wanneer een misdrijf de dood van de getroffen, een mijnwerker met een invaliditeitspensioen, veroorzaakt, vindt het recht van de weduwe op vergoeding van de schade voortvloeiend uit het verlies van het invaliditeitspensioen waaruit zij persoonlijk voordeel genoot, zijn oorzaak in de schuld van diegene die aansprakelijk is voor het doden van de echtgenoot, terwijl dezes dood slechts de gelegenheid is die het recht op het overlevingspensioen van de weduwe doet ontstaan, welk recht op een verschillende rechtsoorzaak berust en onafhankelijk is van de werkelijk geleden schade.

Verhaeghe t./ Vandenheede.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 november 1969 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Gelet op de beschikking van 2 maart 1971 van de Eerste voorzitter waarbij beslist wordt dat de zaak in voltallige zitting zal behandeld worden ;

Overwegende dat de voorziening beperkt is tot de beslissing waarbij eiser veroordeeld wordt om aan verweerster de som van 984.666 frank als schadevergoeding te betalen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering,

doordat het bestreden arrest, hetwelk het bedrag van de materiële schade, door verweerster ten gevolge van het overlijden van haar echtgenoot ondergaan, bepaalt op 800.000 frank, bij de raming van deze schade weigert rekening te houden met het overlevingspensioen dat bij het overlijden van het slachtoffer in de plaats is gekomen van het invaliditeitspensioen hetwelk het genoot als mijnwerker, op de grond dat « het overlevingspensioen immers zijn rechtsgrond vindt in het contract dat de overledene aan zijn werkgever verbond en in de wetgeving betreffende het rust- en overlevingspensioen van de mijnarbeiders, zodat het niet moet afgetrokken worden van de bedragen die de burgerlijke partij kon bekomen als herstel van de materiële schade veroorzaakt door het door de verweerder begane misdrijf van onopzettelijk doden »,

terwijl, 1°) noch deze grond, noch enige andere, een passend antwoord geeft op de namens eiser regelmatig neergelegde conclusie welke deed gelden dat de omvang van het recht op herstel, hetwelk door het bestaan van een schade in het leven wordt geroepen, begrensd wordt door het feit dat daaraan ten oorsprong ligt en dat « in concreto » moet worden beoordeeld ; dat ten deze alleen het overlijden van het slachtoffer het toekennen van het overlevingspensioen met zich had gebracht, als compensatie voor het derven van het invaliditeitspensioen dat het slachtoffer genoot, zodanig dat het bedoeld overlevingspensioen niet een gegeven was dat los stond van de fout (oorzaak van het overlijden) of van de schade (gevolgen van het overlijden) en dat, voor het overige, het invaliditeitspensioen waaruit verweerster een voordeel haalde vervangen zijnde door het overlevingspensioen er geen verlies is voor de rechtverkrijgende en bijgevolg geen schade die aanleiding geeft tot herstel,

2°) vermits de door de dood van een persoon veroorzaakte schade gelijk is aan de derving van het gedeelte van de inkomsten waaruit de rechtverkrijgende een persoonlijk voordeel trok en vermits deze schade « in concreto » wordt geraamd, men bij de raming van deze schade, de toekenning aan de weduwe van een overlevingspensioen ter vervanging van het invaliditeitspensioen dat bij zijn leven aan het slachtoffer gestort werd, niet buiten beschouwing mag laten vermits dit overlevingspensioen bij het overlijden van de genietster van het invaliditeitspensioen wordt toegekend, ongeacht de oorzaak van het overlijden en vermits het dit invaliditeitspensioen vervangt, zodat het overlevingspensioen zijn oorzaak vindt in het overlijden en derhalve in de begane fout, en zodat er voorts geen schade aanwezig is die aanleiding geeft tot herstel :

Overwegende dat eiser in conclusie aanvoerde dat de schade een feitelijke toestand is, waarvan al de elementen dienen in acht genomen te worden bij

de vaststelling van de omvang van het recht op schade-loosstelling, dat in de mate waarin het verlies van het gedeelte van het invaliditeitspensioen, waaruit verweerster een persoonlijk voordeel haalde, vervangen wordt door het overlevingspensioen, het overlijden van de echtgenoot van verweerster geen verlies heeft medegebracht en dienvolgens geen aanleiding kan geven tot een recht op vergoeding ;

Overwegende dat het arrest beslist dat de eerste rechter, bij het bepalen van het gedeelte van de bedrijfsinkomsten van de overledene waaruit verweerster een persoonlijk voordeel trok, terecht geen rekening heeft gehouden met het gemelde overlevingspensioen van de weduwe, dat een ervan onderscheiden rechtsgrond heeft ; dat het overlevingspensioen immers zijn rechtsgrond vindt in het contract dat de overledene aan zijn werkgever verbond en in de wetgeving betreffende het rust- en overlevingspensioen van de mijnarbeiders, zodat het niet moet afgetrokken worden van de bedragen die verweerster kan bekomen als herstel van de materiële schade veroorzaakt door het door eiser begane misdrijf van onopzettelijk doden ;

Dat het arrest ook beslist dat eiser ten onrechte stelt dat de beslissing van de eerste rechter tot gevolg heeft dat verweerster een vergoeding verwerft die berekend wordt met inachtneming van het invaliditeitspensioen van haar overleden echtgenoot wanneer zij bovendien een overlevingspensioen als weduwe zal genieten, zodat in feite haar toestand wordt verbeterd en een verrijking medebrengt ; dat de eerste rechter immers alleen te kennen en te oordelen had over de eis strekkende tot het herstel van de schade aan verweerster veroorzaakt door de wederrechtelijke daad van eiser maar « vreemd is gebleven » aan de voordelen die hetzelfde overlijden, maar dan op een andere rechtsgrond, aan de verweerster verschafte ;

Overwegende dat het arrest zodoende de voormelde conclusie van eiser passend beantwoordt ;

Overwegende dat het recht van de weduwe op vergoeding van de schade voortvloeiend uit het verlies van het deel van het invaliditeitspensioen, waaruit zij persoonlijk voordeel genoot, zijn oorzaak vindt in de schuld van eiser die aansprakelijk is voor het doden van de echtgenoot, terwijl diens dood slechts de gelegenheid is die het recht op het overlevingspensioen doet ontstaan, welk recht op een verschillende rechtsoorzaak berust en onafhankelijk is van de werkelijk geleden schade ;

Dat het arrest zodoende zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt ;

Om die redenen :

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT. — Zie over de « cumulatie » van vergoedingen het artikel van P. Gilot, « De cumulatie van vergoedingen naar aanleiding van onvrijwillige doodslag », R.W. 1969-70, 1323 ; de auteur bespreekt enerzijds de leer van het Hof van Cassatie (adde : Cass., 14 april 1970, R.W. 1970-71, 171, met noot), De Page, S. David en S. Rouffy, anderzijds die van Hof Luik (waarvan thans de rechtspraak gewijzigd is ; zie Hof Luik, 24 september 1970, J.T., 1971, 27, met noot), André, Wets en Dalcq ; de auteur stelt een verbod voor van cumulatie met vergoedingen die een institutioneel en professioneel karakter hebben. Vergelijk nog : Cass., 13 mei 1970, Arr. Cass., 1970, 857, met de conclusie van eerste advocaat-generaal Paul Mahaux, en voetnoot 1, op blz. 858.

Zie over de procedure voor het Hof van Cassatie : Procureur-generaal Hayoit de Termicourt, « De voltallige zittingen in het Hof van Cassatie », R.W., 1967-68, 65.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e Kamer. — 5 mei 1972.

Voorzitter : M. Paës.

Raadsheren : MM. Grenez en Delva.

Advocaten : Mrs. Coppin, Meeus en De Schrijver.

Hoger beroep in burgerlijke zaken. — Verkeerde keuze tussen de alternatieve vermeldingen van art. 1057, 7° Ger. W. — Slaat niet op een niet naleving van een termijn. — Geen nietigheid zonder schade.

Wanneer de akte van hoger beroep tegen een vonnis dat een beslissing alvorens recht te doen inhoudt, verkeerdelijk de termijn voor de verschijning en niet de plaats, de dag en het uur vermeldt, slaat die onregelmatigheid niet op de niet-naleving van een termijn, maar op een verkeerde keuze tussen de alternatieve door art. 1057, 7° Ger. W. voorgeschreven vermeldingen, en bestaat er geen aanleiding toe om bij toepassing van art. 862 de nietigheid zelfs ambtshalve uit te spreken. Daar ten deze de onregelmatigheid de belangen van de geïntimeerde niet schaadt, dient zijn exceptie verworpen te worden.

N.V. Centrale Kredietverzekering t./ Nyckees e.a.

Gezien, in behoorlijke vorm, de door de wet vereiste processtukken en meer bepaald het bestreden vonnis, dat op 3 mei 1971 werd betekend en waartegen op 2 juni een naar vorm en termijn regelmatig beroep werd ingesteld (vonnis van de Rechtbank van koophandel te Antwerpen van 4 maart 1971);

Overwegende dat geïntimeerde Nyckees de nietigheid van de akte van beroep opwerpt op grond van de samengelezen artikelen 1057, 7° en 1963, 2° Gerechtelijk Wetboek omdat, waar het bestreden vonnis een beslissing alvorens recht te doen inhoudt, de akte van beroep de termijn van verschijning verkeerdelijk heeft vermeld en niet de plaats, dag en uur van verschijning;

Overwegende dat bewuste aangeklaagde onregelmatigheid echter geenszins op de niet-naleving van een termijn slaat, doch uitsluitend, door een verkeerde keuze tussen de alternatieve vermeldingen door artikel 1957, 7° voorgeschreven, op de niet vermelding van een dagstelling betrekking heeft, dat dienvolgens er geen aanleiding bestaat om, bij toepassing van artikel 862 § 1, 1° en § 2, de nietigheid zelfs ambtshalve uit te spreken;

Overwegende dat integendeel, waar noch voorgehouden noch bewezen wordt dat de aangeklaagde onregelmatigheid de belangen schaadt van de geïntimeerde partij de door haar opgeworpen exceptie bij toepassing van artikel 861 Gerechtelijk Wetboek dient verworpen te worden ;
(.....)

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 27 januari 1972.

Voorzitter : M. Vanparijs.

Raadsheren : MM. Van Bever en Van Balberghe.

Advocaat-generaal : M. Stevigny.

Advocaten : Mrs. J. Dauwe, Van Butselen loco J. Van Ryn, en A. Vaes.

Vervoerovereenkomst. — Vervoer per spoor. — Ontsporing van een wagon tengevolge van verkeerde lading. — Verlicht door de afzender. — Die er contractueel voor aansprakelijk was. — K.B. van 18 oktober 1957. — Verjaring.

Een afzender, die aan de N.M.B.S. goederen ter vervoer had toevertrouwd, had een wagon ondeskundig geladen. Ten gevolge daarvan ontspoorde de wagon. De afzender was contractueel aansprakelijk voor de lading. De N.M.B.S. vraagt schadevergoeding op grond van het vervoercontract en van het K. B. van 18 oktober 1957.

Art. 13, 2e lid, van dit besluit verbodt « de sporen en dezer aanhorigheden of het exploitatiematerieel te beschadigen, de dienst op de spoorweg te beletten, te hinderen of te vertragen ». Ofschoon op de inbreuk correctionele straffen gesteld waren, was ze van dezelfde aard als overtredingen, wat het zedelijk bestanddeel van het misdrijf betrof. Er bestond dus fout door de enkele inbreuk op het wettelijk voorschrift, mits ze vrij en bewust was gepleegd. Het verzuim of de nalatigheid van de afzender bij de uitvoering van zijn contractuele verplichting tot lading en stuwung brengt niet mee dat de materiële bestanddelen van een door haar of haar aangestelden op voormeld art. 13 gepleegde inbreuk aanwezig zijn. De N.M.B.S. kon haar vordering dus enkel op de vervoerovereenkomst baseren. Daar de vordering ingesteld werd meer dan zes maanden na het feit, dat er aanleiding toe gaf, is ze verjaard.

N.V.E. Van Meerbeeck & Cie t./ N.M.B.S. en N.V. Algena.

Appellante was belast met het verladen van goederen uit het schip « Taurus » in het schip « Almen ». Daartoe dienden deze goederen per spoor vervoerd van Antwerpen-Zuid naar Antwerpen-Noord. Zij belastte eerste geïntimeerde met dit vervoer en verzocht de terbeschikkingstelling van vier bakwagens en zes platte wagens.

Het verladen van deze goederen uit het schip « Taurus » op de wagons gebeurde door de N.V. Corns Swarttuws Antwerp Stevedoring Company. Het sjoeren van deze goederen in de wagons werd door appellante toevertrouwd aan de N.V. Packing & Securing.

Door een aangestelde van eerste geïntimeerde werd vastgesteld dat wagon nr. 841.499 overbelast en slecht uitgebalanceerd was. Appellante verzocht alsdan tweede geïntimeerde een gedeelte van de goederen uit die wagon over te laden op een andere.

Tijdens de rit ontspoorde wagon nr. 841.499, die samen met andere wagons een trein vormde. Schade werd toegebracht aan het spoor en het materiaal van eerste geïntimeerde. Ook de dienst van het spoor werd daardoor belemmerd. Appellante zelf onderging eveneens schade door het feit dat de goederen niet met het voorziene schip konden worden verscheept.

Eerste geïntimeerde dagvaardde appellante, de N.V. Corns Swarttuws Stevedoring Company en de N.V. Packing & Securing tot betaling van haar schade, zich steunende op de vervoerovereenkomst, de artikelen 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek en artikel 6 van het koninklijk besluit van 25 augustus 1937.

Appellante dagvaardde de N.V. Corns Swarttuws Antwerp Stevedoring Company, de N.V. Packing & Securing en de tweede geïntimeerde in vrijwaring voor de eis van eerste geïntimeerde en in betaling van haar eigen schade.

Zij vorderde bovendien, bij tegeneis, betaling van haar eigen schade aan eerste geïntimeerde.

Bij vonnis van de Rechtbank van koophandel te Antwerpen van 26 maart 1964 werd de eis van eerste geïntimeerde tegen appellante ingewilligd, maar de overige eisen werden afgewezen.

Dit vonnis wordt, op hoger beroep van appellante tegen tegen eerste geïntimeerde en alle door haar in eerste aanleg gedagvaarde vennootschappen en op hoger beroep van eerste geïntimeerde tegen de door haar in eerste aanleg

gedagvaarde vennootschappen, bevestigd, bij arrest van 9 juni 1967.

Op voorziening in cassatie van appellante tegen de beide thans nog in zake zijnde geïntimeerden wordt voormeld arrest van het Hof van beroep te Brussel vernietigd, behoudens in zover het uitspraak doet over de tegeneis van appellante tegen eerste geïntimeerde.

Bij exploten van 27 november, 2 en 3 december 1969 werden geïntimeerden gedagvaard om voor dit Hof te verschijnen. Bij exploten van 24 maart 1970 werden geïntimeerden opnieuw regelmatig gedagvaard om voor dit Hof te verschijnen en verzaakt appellante de instantie die ingeleid werd door voormelde exploten van 27 november, 2 en 3 december 1969, aanbiedende de kosten ervan te betalen.

Partijen werden gehoord in openbare terechtzitting en toepassing is gemaakt van artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Advocaat-generaal G. Stevigny gaf zijn advies in openbare terechtzitting.

Ingevolge de beperkte cassatie moet thans nog alleen worden beslist over 1) de hoofdeis van eerste geïntimeerde tegen appellante, 2) de eis in vrijwaring van appellante tegen tweede geïntimeerde, en 3) de eis van zelfde appellante tegen zelfde geïntimeerde in betaling van haar eigen schade.

Appellante houdt voor dat de tegen haar gestelde eis tot schadevergoeding voortvloeit uit een vervoerovereenkomst en dienvolgens, overeenkomstig artikel 9 van de wet van 25 augustus 1891, vervallen is, nu het feit dat tot die eis aanleiding geeft, zich voorgedaan heeft op 30 juni 1959 en de vordering slechts meer dan 6 maanden later werd ingesteld, namelijk bij dagvarding van 5 oktober 1960.

Eerste geïntimeerde steunt haar vordering echter ook op de overtreding van artikel 6 van het koninklijk besluit van 25 augustus 1937, dat met correctionele straffen strafbaar stelt elke beschadiging van de spoorweg en zijn aanhorigheden, elke belemmering van het verkeer der treinen, elke onderneming op de eigenlijke spoorweg, op de gronden, gebouwen en inrichtingen die ertoe behoren, zodat, overeenkomstig hetzelfde artikel 9 van de wet van 23 augustus 1891, de vordering slechts verjaart na 3 jaar (verjaringstermijn gesteld op 5 jaar door art. 1, wet van 30 mei 1961). Appellante betwist dat zij « persoonlijk zou instaan voor de aangevoerde overtreding als dader, hetzij als burgerlijk verantwoordelijk voor de dader, van de overtreding » ; dat het ingeroepen wanbedrijf vereist dat de dader « vrijelijk en bewust gehandeld heeft », dat zij zich « niet bevond op het spoorwegnet, het niet heeft aangeraakt of betreden en het door geen enkele van haar daden heeft belemmerd of de gebruikte wagons in gevaarte veranderd heeft », dat zij « zich te goeder trouw en met kennis van zaken tot gespecialiseerde firma's heeft gewend voor het stuwen en het in staat stellen van de wagons », en dat « elk medeplichtigheidsinzicht en ieder bijdragebegrip in andermans tekortkomingen in haren hoofde afwezig is ».

Op het ogenblik van de feiten (30 juni 1959) was het koninklijk besluit van 25 augustus 1937 opgeheven door artikel 28 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1957, dat in werking was getreden op 15 november 1957, datum van zijn bekendmaking in het Belgisch Staatsblad (art. 29). Zoals reeds vermeld in de besluiten van eerste geïntimeerde voor de Rechtbank van koophandel te Antwerpen, verbodt artikel 13, tweede lid, van voormeld koninklijk besluit van 18 oktober 1957 eveneens « zich op enigerlei wijze aan een spoorrijtuig vast te klampen, op palen en pylonen te klimmen, de sporen en dezer aanhorigheden alsmede het exploitatiemateriaal te beschadigen, de dienst op de spoorweg te beletten, te hinderen of te vertragen » en stelde artikel 26 de overtreding van dit verbod strafbaar overeen-

komstig de wet van 6 maart 1818, gewijzigd bij de wet van 5 juni 1934, namelijk met correctionele straffen.

Artikel 13 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1957, dat genomen werd krachtens artikel 2 van de wet van 12 april 1835, stelt een politiematregel. Het voorziene feit is, ofschoon het wegens de voorziene straf een wanbedrijf is, van dezelfde aard als overtredingen, wat het zedelijk bestanddeel van het misdrijf betreft. Er bestaat du fout en strafrechtelijke aansprakelijkheid door de enkele overtreding van het wettelijk voorschrift, mits ze bewust en vrij werd gepleegd. Anderzijds is er geen fout of aansprakelijkheid wanneer de overtreding gebeurde door toeval of overmacht. Het volstaat dus dat eerste geïntimeerde bewijst dat het voorschrift van artikel 13, tweede lid, van het voormeld koninklijk besluit van 18 oktober 1957 overtreden werd door een persoon die het orgaan of de aangestelde is van appellante en dat deze laatste geen grond van rechtvaardiging kan invoeren.

Artikel 13 van voormeld koninklijk besluit van 18 oktober 1957 beteugelt echter niet de beschadiging, het hinderen of de vertraging die het gevolg is van een nalatigheid of van een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg.

Uit de expertisie dient nu wel besloten dat de ontsporing van wagon nr. 841.499 haar oorzaak vindt in het feit dat hij abnormaal geladen was, dat de platen onstabiel op hun kant stonden en niet waren vastgehecht, dat aldus trillingen konden ontstaan in de lading die zich hebben voortgezet op de wagon zelf, ofschoon deze symmetrisch geladen en uitgebalanceerd was, en dat aldus geen bestendig zwaartepunt meer bestond. Deze ondeskundige lading heeft daarna het kantelen van de platen en van de wagon veroorzaakt, wanneer plots de remmen aansloegen wegens het verbrekken van de persluchtleidingen als gevolg van de ontsporing.

Aldus blijkt dat de schade aan de sporen en het exploitatiemateriaal van eerste geïntimeerde en de belemmering van de dienst hun noodzakelijke oorzaak vinden in de ondeskundige lading.

Anderzijds is appellante contractueel, overeenkomstig het regelmatig gepubliceerde reglement van eerste geïntimeerde, aansprakelijk voor het laden, de stuwing en de vasthechting. Een bijzonder toezicht daarop vanwege eerste geïntimeerde werd niet gevraagd in de vrachtbrief of daarna. Weliswaar heeft een aangestelde van eerste geïntimeerde, bij aanbieding van de vrachtbrief, opmerkingen gemaakt betreffende overbelasting en slechte uitbalancering van de wagon, maar dit sluit niet in dat eerste geïntimeerde, overeenkomstig de bepalingen van haar reglement, op vraag van appellante bijzonder toezicht heeft uitgeoefend op het laden, de stuwing en de vasthechting, die zij trouwens zelf niet heeft gedaan.

Het verzuim of de nalatigheid van appellante of van haar aangestelden bij de uitvoering van deze contractuele verplichting of het gebrek aan voorzorg of voorzichtigheid in de uitvoering van deze verplichting, brengt echter niet mede dat de materiële bestanddelen van een door haar of haar aangestelden gepleegde inbreuk op voormeld artikel 13 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1957 aanwezig zijn.

Hieruit volgt dat eerste geïntimeerde haar vordering niet kon steunen op een door appellante of haar aangestelden gepleegde overtreding van voormelde strafbepaling en dat zij zich evenmin kan beroepen op de bijzondere verjaringstermijn die gesteld is in artikel 26 van de voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering, maar dat haar vordering uitsluitend gesteund was op een contractuele aansprakelijkheid voortvloeiende uit de vervoerovereenkomst en dat, nu deze vordering ingesteld werd meer dan 6 maanden na het feit dat tot die vordering aanleiding gaf, zij verjaard was.

Nu de door eerste geïntimeerde ingeroepen verplichting, waarvan de krenking de grondslag tot schadevergoeding uitmaakt, alleen uit de gesloten vervoerovereenkomst is

ontstaan en dat de schade enkel te wijten is aan een uit die vervoerovereenkomst spruitende verbintenis, worden de gevolgen ervan tussen partijen ook uitsluitend beheerst door de principes van de contractuele aansprakelijkheid.

Bovendien blijkt uit de expertise dat, na de opmerkingen van een aangestelde van eerste geïntimeerde betreffende de overbelasting en de slechte uitbalancerings van de wagon nr. 841.499, appellante, door bemiddeling van haar aangeestelden, het nodige gedaan heeft om die overbelasting en die slechte uitbalancerings te verhelpen. Zij heeft daarom tweede geïntimeerde gevraagd een gedeelte van de platen over te laden op een platte wagon. Er is echter geen bewijs dat de opdracht van tweede geïntimeerde verder ging, n.l. dat haar ook opgedragen werd de gedeeltelijk afgeladen wagon te herladen, opnieuw te stuwen of vast te hechten. Haar taak bestond alleen in de vastgestelde overbelasting en slechte uitbalancerings te verhelpen. Hieraan werd blijkbaar ook verholpen.

Om deze redenen :

Het Hof,

Uitspraak doende binnen de perken van de verwijzing door het Hof van cassatie : doet het vonnis van de Rechtbank van koophandel te Antwerpen van 26 maart 1964 te niet, doch enkel voor zoveel het de eis van eerste geïntimeerde tegen appellante gegrond verklaart, deze laatste veroordeelt tot betaling van schadevergoeding en tot de kosten van de hoofdeis. Hierover opnieuw uitspraak doende verklaart de vordering van eerste geïntimeerde tegen appellante ongegrond en veroordeelt eerste geïntimeerde tot de kosten van dit geding.

Bevestigt voormeld vonnis voor zoveel het de eis in vrijwaring en de hoofdeis van appellante tegen tweede geïntimeerde ongegrond verklaart en appellante veroordeelt tot de kosten van die procedures.

Geïntimeerde wordt veroordeeld tot de kosten van hoger beroep, inbegrepen deze van de instantie voor het Hof van beroep te Brussel, en in de kosten van cassatie die verband houden met haar vordering.

Appellante wordt veroordeeld tot de kosten van hoger beroep, inbegrepen deze van de instantie voor het Hof van beroep te Brussel, en in de kosten van cassatie die verband houden met haar vordering in vrijwaring en met haar vordering tot schadevergoeding tegen tweede geïntimeerde.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 13 april 1972.

Voorzitter : M. Van Hamont.

Raadsheren : MM. Alsteens en Noelmans.

Advocaten : Mrs. G. Gysens en E. Jagenau.

Mededinging. — Medeplichtigheid aan het schenden van contractuele verbintenissen. — Vordering tot staking. — Bevoegdheid.

Eiser vordert dat aan verweerder verbod opgelegd wordt bieren van een brouwerij te verkopen op een bepaald grondgebied, waarvoor eiser door een contract met de brouwerij de alleenverkoop had.

De handelwijze van verweerder die, wetende dat eiser het alleenverkooprecht heeft, bieren van de brouwerij verkoopt, kan niet als oneerlijke mededinging aangemerkt worden. Zonder verzwarende omstandigheden, waarvan eiser niet het bewijs levert of aanbiedt te leveren, pleegt verweerder geen onrechtmatige daad. De voorzitter van de rechtbank van koophandel recht-

doende in kort geding is derhalve onbevoegd om van de vordering kennis te nemen.

Smolders t./ Gos.

Gelet op de stukken van het geding en voornamelijk op het bevelschrift van de Voorzitter der Rechtbank van koophandel van Tongeren van 28 september 1971 ;

Overwegende dat het hoger beroep tegen de bevoegdheid van de voorzitter dezer rechtbank tijdig en in de door de wet vereiste vormen werd ingediend en dat het ontvankelijk is ;

Overwegende dat de oorspronkelijke eis in kort geding van geïntimeerde ertoe strekte appellant verbod te horen opleggen nog verder bieren en waters van de Brouwerij Artois te verkopen op het grondgebied van verschillende gemeenten, waaraan geïntimeerde, bij overeenkomst van 10 maart 1952, de alleenverkoop dezer dranken voorbehouden was ;

Overwegende dat de Voorzitter der Rechtbank van koophandel zich ter zake bevoegd verklaarde en hij alvorens uitspraak te doen over de eis, een persoonlijke verschijning bevoel ; dat appellant deze bevoegdheid betwist ;

Overwegende dat de Voorzitter van de Rechtbank van koophandel, zetelende volgens de regels der rechtspleging in kortgeding, alleenlijk bevoegd is een verbod op te leggen of kennis te nemen van een vordering tot ophouden, wanneer de geïncrimineerde feiten, omdat zij strijdig zijn met de eerlijke gebruiken en daden van oneerlijke mededinging inhouden, van aard zijn een vordering in verantwoordelijkheid op basis van art. 1382 B.W.B. te verrechtvaardigen ; dat aldus uitgesloten zijn : a) de namaak van merken, b) alsook van brevetten, c) de zuivere contractuele tekortkomingen waarvoor alleen de actio ex contractu en niet de actio ex delicto bestaat ;

dat in casu appellant bieren en waters Artois verkocht in voornoemde gemeenten, wetende dat geïntimeerde er de exclusieve afzet had ; dat zijn handelwijze echter niet als een oneerlijke mededinging kan worden bestempeld ; dat hij geen onrechtmatige daad heeft gesteld door contractbreuk te plegen, daar hij door geen enkele verbintenis verbonden was, noch tegenover geïntimeerde, noch tegenover de Brouwerij Artois ; dat trouwens het vestigen van een onthoudingsplicht op de kennis van andermans contractuele exclusiviteit een schending zou betekenen van art. 1165 B.W.B. (Cass., 17-1-1960, R.W. 1960-61, 71) ; dat de eerste rechter eveneens art. 1165 B.W.B. zou schenden door vol te houden dat de onthoudingsplicht, gesteund op een eenvoudige kennis van een contractuele exclusiviteit, voorgeschreven is door de enkele inachtnaam van eerlijke handelsgebruiken (Cass., 3-11-1961, J.T., 1961, 737) ;

Overwegende dat appellant evenmin een onrechtmatige daad heeft gesteld als medeplichtige van een contractbreker, door het benutten van andermans contractbreuk zonder verzwarende omstandigheden niet als een onrechtmatige daad dient aanzien te worden (A.P.R., 1965, blz. 425 e.v.) ; dat geïntimeerde het bewijs van het bestaan van dergelijke verzwarende omstandigheden niet bijbrengt of aanbiedt zulkdanig bewijs te leveren ;

Overwegende dat de Voorzitter der Rechtbank van koophandel zich dan ook ten onrechte ter zake bevoegd heeft verklaard ;

Om deze redenen :

Het Hof,

zetelende in openbare zitting en uitspraak doende op tegenspraak ;

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Ontvangt het hoger beroep en verklaart het gegrond ; Vertnietigt het bestreden bevelschrift ;

Zegt voor recht dat de Voorzitter der Rechtbank van koophandel onbevoegd was ;

Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten in beide aanleggen.

NOOT. — Zie verder in dit nummer de beslissing van de Voorzitter der Rechtbank van koophandel te Tongeren van 28 september 1971, die door vorenstaand arrest vernietigd wordt.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE TONGEREN

Kort geding. — 28 september 1971.

Voorzitter : M. J. Toppet.

Advocaten : Mrs. E. Jageneau en G. Gysens.

Mededinging. — Medeplichtigheid aan het schenden van contractuele verbintenissen. — Vordering tot staking. — Bevoegdheid.

Als oneerlijke mededinging onder handelaars wordt aangemerkt de daad van een derde die medeplichtig is aan het schenden van contractuele verbintenissen op voorwaarde dat de derde gehandeld heeft met de bedoeling de contractant te helpen bij het schenden van zijn verbintenissen en bij hem het bestaan van een uitgesproken bedrieglijke bedoeling bewezen is. De voorzitter van de rechtbank van koophandel rechtdoend als in kort geding is bevoegd om kennis te nemen van de vordering tot staking desbetreffend.

Gos t./ Smolders.

Gezien de stukken van het geding en meer bepaald de inleidende dagvaarding van gerechtsdeurwaarder J. Geuens te Tongeren, dd. 1 september 1971, die ertoe strekt verweerder op basis van art. 3 van het K.B. van 23 december 1934 verbod te horen opleggen nog verder bieren en waters van de Brouwerij Artois te verkopen in de gemeenten Heers, Veulen, Gutshoven, Mettekoven, Groot-Gelmen, Klein-Gelmen, Horpmaal en Engelmanshoven, met op straffe van niet naleving van dit verbod zich later de boete te horen opleggen voorzien door art. 4 van het K.B. van 23 december 1934 ; aanlegger voorbehoud te horen verlenen een eis tot schadevergoeding wegens oneerlijke concurrentie tegen verweerder in te stellen voor de handelsrechtbank.

Bevoegdheid :

Overwegende dat verweerder de bevoegdheid van de Voorzitter der Rechtbank van koophandel betwist omdat aanlegger gewaagt van medeplichtigheid aan oneerlijke concurrentie, gepleegd door een ander deponhouder van de Brouwerij Artois en dergelijke betwistingen en vorderingen tot ophouden door de rechtspraak tot de bevoegdheid zouden behoren van de rechtbank ;

Overwegende dat het K.B. van 23 december 1934 beoogt een vlug en goedkoop middel ter hand te stellen van slachtoffers van oneerlijke handelspraktijken ; aan de voorzitter van de Rechtbank van koophandel wordt de bevoegdheid toegekend die handelingen te verbieden die strijdig zijn met de eerlijke gebruiken in zake handel en nijverheid, en die het concurrentievermogen van een mededinger aantasten of pogen aan te tasten door het ontnemen of trachten te ontnemen van zijn cliënteel ; de bestreden handeling moet — om onder de bevoegdheid van de voorzitter te ressorteren — een daad van mededinging zijn, d.w.z. dat

partijen in het geschil betrokken een zelfde of gelijksoortige bedrijvigheid moeten uitoefenen ;

Overwegende dat ondermeer als een daad van oneerlijke mededinging wordt beschouwd medeplichtigheid aan het schenden van contractuele verbintenissen op voorwaarde dat de derde — in casu verweerder — zou gehandeld hebben met het inzicht de contractant te helpen bij het schenden van zijn verbintenissen en bij hem het bestaan bewezen is van een uitgesproken bedrieglijk inzicht (Fredericq, Handboek Belgisch Handelsrecht, T. I, nr. 148 en volgende) ;

Overwegende dat uit het voorgaande blijkt dat wij bevoegd zijn om kennis te nemen van de vordering.

Gegrontheid :

Overwegende dat verweerder ten gronde ontkent zich schuldig gemaakt te hebben aan oneerlijke concurrentie ;

Dat het ons gepast voorkomt alvorens ten gronde hierover te statuieren een verschijning van partijen te bevelen.

NOOT. — In dit nummer is ook het arrest opgenomen van het Hof van beroep te Luik van 13 april 1972, dat vorenstaande beslissing vernietigt.

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

Afdeling Antwerpen.

7e Kamer. — 22 juni 1972.

Voorzitter : M. H. Coremans.

Raadsheren in sociale zaken : MM. P. Kerremans en J. Raus.

Advocaat-generaal : M. O. De Leye.

Advocaten : Mrs. P. De Keulenaer en B. Hänsch, loco D. Wostyn.

1. Arbeidsongeval. — Basisloon. — Onderneming met werktijd van minder dan een jaar. — Bouwbedrijf.
2. Arbeidsongeval. — Basisloon. — Hypothetisch loon. — Abnormale gebeurtenis. — Werkloosheid. — Vorst.
3. Arbeidsongeval. — Nieuwe wet. — Openbare orde. — Toepassing. — Vergoedingen. — Ongeval vóór inwerkingtreding.
4. Arbeidsongeval. — Onvolledige referteperiode. — Werkloosheid. — Bouwbedrijf. — Abnormale werkloosheid. — Nieuwe wet.

1. *De tijdelijke onderbreking van de bouwactiviteiten wegens regen of vorst maakt niet dat een bouwbedrijf met het oog op de vaststelling van het basisloon dient aangemerkt te worden als een onderneming waarvan de gewone werktijd minder dan één jaar duurt (art. 6, derde lid, gecoördineerde wetten K.B. 28 sept. 1931).*
2. *In zover het bouwbedrijf elk jaar door de vorst beïnvloed wordt is deze gebeurtenis niet abnormaal en kan voor de werkloosheid die er uit voortspruit geen hypothetisch loon toegekend worden (art. 6, negende lid, gecoördineerde wetten K.B. 28 sept. 1931).*
3. *De arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 is van openbare orde en dient toegepast bij de berekening van de vergoedingen voor zover deze nog niet definitief zijn vastgesteld, ook als het ongeval zich vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet heeft voorgedaan.*
4. *Indien de werknemer in de referteperiode werkloos is geweest, is deze periode onvolledig en dient ter vaststelling van het basisloon een hypothetisch loon toegekend te worden voor de dagen, buiten de rusttijden,*

waarop de werknemer geen loon ontving.

Uit de wetgeschiedenis blijkt dat de wet van 10 april 1971 geen onderscheid meer maakt naargelang de werkonderbreking in de bouwnijverheid het gevolg is van een al dan niet abnormale werkloosheid (art. 34, tweede lid en 36, par. 1, W., 10 april 1971).

N.V. Belg. Mij. van Algemene Verzekeringen t/ Brouns.

In hoger beroep betreft het geschil de samenstelling van het basisloon op grond waarvan de schadeloosstelling moet worden berekend die aan gedaagde in hoger beroep toekomt ingevolge het arbeidsongeval waarvan hij als bouwarbeider op 29 augustus 1968 het slachtoffer is geweest en dat tot een blijvende gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid van 8 % heeft geleid.

Ingaande op de vraag van gedaagde in hoger beroep, oorspronkelijk eiser, heeft de eerste rechter in het basisloon een bedrag van 1.920 fr. opgenomen dat de werkloosheidsvergoeding en de bestaanszekerheid vertegenwoordigt voor vijf werkloosheidsdagen die zich in de referteperiode hebben voorgedaan.

Toevallige omstandigheden als regen of vorst, die tot een tijdelijke onderbreking van sommige bouwactiviteiten kunnen leiden, maken van een bouwbedrijf geen onderneming waarvan de gewone werktijd minder dan één jaar duurt; die toevallige omstandigheden raken niet de natuur van bedoelde bouwonderneming en kunnen dienvolgens geen aanleiding geven tot een toepassing van het derde lid van artikel 6 van de op 28 september 1931 gecoördineerde algemene arbeidsongevallenwet, zoals door de eerste rechter ten onrechte beslist (Cass. 6 februari 1930, Pas. I, 109; Cass., 14 november 1958, Pas. 1959, I, 273; Cass., 6 maart 1959, I, 676; zie ook O. De Leye, De vergoeding van arbeidsongevallen, Brugge, 1960, nr. 192).

Wat betreft de draagwijdte van het in dit geval toe te passen negende lid van genoemd artikel 6 dat de aanvulling van het werkelijk verdiende loon met een hypothetisch loon voorziet, is de rechtspraak gevestigd dat in een bouwonderneming werkloosheidsdagen ingevolge weersomstandigheden slechts tot aanvulling van het werkelijk verdiende loon aanleiding geven wanneer die weersomstandigheden een abnormaal verschijnsel vormen, welke hoedanigheid in regel niet kan worden toegekend aan werkloosheid ingevolge vorst omdat vorst in de winterperiode een normaal verschijnsel uitmaakt en bijgevolg geen toevallige werkloosheid met zich kan brengen als vereist door het bepaalde van meergenoemd negende lid van artikel 6 (Cass. 24 juni 1964, Pas. 1964, I, 1148; Cass. 10 september 1965, Pas. 1966, 1,50). De eerste rechter heeft zelf de normaliteit van kwestige werkloosheid vastgesteld terwijl door gedaagde in hoger beroep geen gegeven naar voren is gebracht dat toelaat bedoelde werkloosheid, bij voorbeeld ingevolge haar omvang of duur, als abnormaal te kwalificeren.

Uit voorgaande overwegingen volgt dat het basisloon op 143.573,- F dient te worden teruggebracht.

Op 1 januari 1972 is evenwel de nieuwe arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 in werking getreden. Onbetwistbaar heeft zij op grond van haar artikel 6 het karakter van openbare orde behouden dat aan de gecoördineerde wet van 28 september 1931 vast is erkend, met name wat betreft de vaststelling van de uit een arbeidsongeval voortvloeiende vergoedingen (Cass. 7 november 1963, Pas. 1964, I, 260). Van openbare orde zijnde, hoort het de nieuwe wetsbepalingen toe te passen ook voor het berekenen van de vergoedingen die voortvloeien uit een arbeidsongeval dat, zoals in dit geval, zich vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet heeft voorgedaan, voor zover bedoelde vergoedingen nog niet definitief vastgesteld zijn, wat ter zake het geval is met de vergoeding die de blijvende arbeidsongeschiktheid betreft (Cass. 21 oktober 1966, Pas. 1967, 1, 243).

Naar luid van artikel 34, tweede lid, van de wet van 10 april 1971 is de referteperiode, die voor de berekening van het basisloon in aanmerking komt, maar volledig wanneer de werknemer gedurende dat ganse jaar arbeid heeft verricht overeenkomstig de arbeidstijdregeling, die krachtens wet of gebruik in de onderneming geldt.

Het staat vast dat gedaagde in hoger beroep in de loop van de referteperiode werkloos is geweest; dat de in aanmerking te nemen referteperiode dienvolgens onvolledig is. Artikel 36, § 1, van de wet van 10 april 1971 voorziet in dat geval een aanvulling van het werkelijk verdiende loon met een hypothetisch loon voor de dagen, buiten de rusttijden, waarop de werknemer geen loon ontving.

De redactie van genoemd artikel 36, § 1, verschilt gevoelig van deze van het hoger genoemde negende lid van artikel 6 van de gecoördineerde wet van 28 september 1931. Zonder dat de nieuwe wet het met zoveel woorden stelt, treedt uit haar parlementaire voorbereiding duidelijk naar voren dat zij een einde heeft willen maken aan het onderscheid dat voorheen werd toegepast naargelang de werkonderbreking in de bouwnijverheid het gevolg was van een al dan niet abnormale werkloosheid (Gedr. st., senaat 1970 - 1971, nr. 215, blz. 137 en 138). Het hoort dienvolgens, overeenkomstig de bepalingen van de wet van 10 april 1971, met ingang van 1 januari 1972 het loon, op grond waarvan de wettelijke vergoedingen betreffende de blijvende arbeidsongeschiktheid dienen te worden berekend, zelfs ambtshalve want van openbare orde, aan te vullen met een hypothetisch loon voor de dagen waarop gedaagde in hoger beroep ingevolge weersomstandigheden werkloos is geweest. Desbetreffend hypothetisch loon, enig onderwerp van betwisting, bedraagt ter zake (116.018, - fr. 225) x 5 of 2.575 F wat het basisloon met ingang van 1 januari 1972 op 146.148 F brengt.

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het gegrond, het bestreden vonnis ten dele tenietdoende en in dezelfde mate hervormende, zegt voor recht dat het basisloon op grond waarvan de wettelijke vergoedingen betreffende de blijvende arbeidsongeschiktheid dienen te worden berekend, op 143.573,- F wordt vastgesteld, vanaf 1 januari 1972 te verhogen tot 146.148 F ;

(.....)

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

Tijdelijke kamer. — 11 juni 1969.

Voorzitter : M. F. Vanheule.

Openbaar ministerie : M. J. Demeyer.

Advocaten : Mrs. W. Truyens en E. De Schryver.

Testamenten. — Fideicommiss de residuo met aanstelling van de eerste legataris als algemene legataris. — Gevolg ten aanzien van de tweede legataris met betrekking tot de schulden.

Een testateur stelde zijn broer A aan als algemene legataris, onder last hetgene dat bij het overlijden van A zou overblijven, over te laten aan B.

Dit fideicommiss de residuo is geen liberaliteit met een last ten voordele van een derde, maar een dubbele liberaliteit ten voordele van twee opeenvolgende bevoorreelden.

Legataris B, die krachtens een algemeen legaat de residuo tot de hele nalatenschap van de testateur geroept wordt, is gehouden tot het betalen van de

schulden van de nalatenschap in zoverre deze niet reeds vereffend werden door de eerste legataris, daar bij het overlijden van deze laatste alles wat overblijft van het patrimonium van de testateur, niet naar de erfgenamen van de eerste bevoordeelde, maar naar de tweede legataris overgaat.

Seghers t./ De Bock e.a.

Overwegende dat Franciscus Emilius Van Steenberghe bij testament dd. 26 december 1967, gedictieerd aan notaris van Puyvelde, standplaats Haasdonk, onder meer de volgende beschikking nam: « Ik stel aan als enige en algemene legataris, ter uitsluiting van alle anderen, mijn broeder Gustaaf Van Steenberghe, zonder beroep, wonende te Sint-Niklaas, Bieshulstraat, in huwelijk met Maria De Bock, zonder beroep, bij hem wonend, onder last hetgeen bij het overlijden van Gustaaf Van Steenberghe van mijn nalatenschap zal overblijven, over te laten aan Hilda Seghers, zonder beroep, wonende te Sint-Niklaas, August Nobelsstraat, echtgescheiden van Theo Van Steenberghe »;

Overwegende dat de testateur Franciscus Emilius Van Steenberghe op diezelfde 26 december 1967 te Sint-Niklaas overleed zonder reservataire erfgenamen na te laten en dus zijn nalatenschap aan zijn algemene legataris toekwam, die deze aanvaardde; dat de algemene legataris op zijn beurt reeds op 8 januari 1968 overleed, nalatend voor enige reservataire erfgenaam zijn zoon Theo Van Steenberghe, de tweede gedaagde, behoudens de rechten van zijn overlevende echtgenote Maria Berthe Cecilia De Bock, eerste verweerster;

Overwegende dat de vordering ertoe strekt:

1. — de erfgenamen van Gustaaf Van Steenberghe te veroordelen om aanlegster het overschot van het algemeen legaat, zijnde onverdeelde rechten in een woonhuis gelegen te Sint-Niklaas aan de Hogenakkerstraat, nr. 5, alsmede een frigotoog, merk Fribo, type C.B.V. 2-14, af te geven;

2. — om, dit bevolen zijnde, de vereffening en verdeling te benaarstigen die er aldus tussen aanlegster en gedaagden, met name Van Damme, is ontstaan nopens hierboven bedoeld woonhuis, dat voor de helft aan aanlegster en voor de wederhelft aan de erven Van Damme toebehoort;

Overwegende dat verweerster, die het recht van aanlegster op het residuum aanvaardt, terecht wedervoert dat eerst dient overgegaan tot vereffening en verdeling der gemeenschap die bestaan heeft tussen de testateur en zijn voor-overleden echtgenote te einde nadien de rechten van hun respectieve erfgenamen te kunnen afbakenen;

Overwegende dat uit de debatten is komen vast te staan dat de frigotoog niet in het bezit is van verweerster of van tweede gedaagde en zij dus niet kunnen veroordeeld worden tot afgifte ervan;

Overwegende dat de hoofdbetwisting tussen partijen gerezen, er in bestaat te weten of het legaat de residuo dd. 26 december 1967 een algemeen of een bijzonder legaat is met als gevolg dat in het eerste geval aanlegster zou gehouden zijn tot betaling van de schulden der nalatenschap van de testateur, daar waar zij als bijzonder legataris hiertoe niet zou verplicht zijn;

Overwegende dat het fideicommiss de residuo geen liberaliteit is met een last ten voordele van een derde maar een dubbele beschikking, gelijktijdig gedaan ten voordele van twee opeenvolgende bevoordeelden, met dien verstande dat:

1. — de eerste verkrijger er onmiddellijk over beschikken kan daar waar de tweede zijn rechten slechts zal kunnen uitoefenen bij het overlijden van de eerste;

2. — het voorwerp van de aan de tweede toekomende vrijgevigheid afhangt van de rechtshandelingen door de eerste ten aanzien van de hem toegekende gift gesteld (Pirson R.C.J.B. 1951, blz. 194, nr. 4; De Page, T. VIII, nr. 1750, c; Pandectes Françaises v° Donations et Testaments, nr. 10420; Huc T. VI, nr. 22; Baudry Lacantinerie T. XI, nr. 3103; Gent 15.1.1944, T.N. 1949, blz. 11; Gent 13.6.1866, Pas. II, 294);

Dat indien een testament een fideicommiss de residuo bevat, dit legaat onderworpen is aan al de regelen welke dit soort van vrijgevigheden beheersen, inzonderheid hun indeling in algemene legaten, deze onder algemene titel en bijzondere legaten, met die enkele beperking dat het emolumentum ervan onzeker is en slechts kan bepaald worden bij de dood van de eerste bevoordeelde (Laurent T. XIV, nr. 484; Baudry Lacantinerie, loc. cit., Beudant, T. VII, nr. 404; Huc loc. cit.);

Overwegende dat een begiftigde die bij authentiek testament geroepen is al de goederen ener nalatenschap te ontvangen, een algemene legataris is (art. 1003; Dekkers, d. III, nr. 1188), enerzijds gerechtigd om, in geval van afwezigheid van reservataire erfgenamen, zonder inbezitting de goederen van het legaat voor zich in volle eigendom op te eisen, anderzijds gehouden tot betaling van de schulden der nalatenschap (Dekkers, d. III, nr. 1253 en 1257);

Overwegende dat, in voorkomend geval, bij een legaat de residuo, de tweede begunstigde kan geroepen worden tot al de goederen van de testateur, bepaaldelijk wanneer de eerste als algemene legataris werd aangesteld en over geen enkel van de goederen van het algemeen legaat beschikt heeft (Huc. loc. cit.; Beudant op. cit., voetnoot 1 van blz. 183; Req. 15 januari 1923, D.P. 1923, V, 7; vergelijk de rechtsleer over subsidiaire erfstelling: De Page, VIII, nr. 962, h en de aldaar onder voetnoot 145 aangehaalde rechtsleer; vergelijk ook Luik 6 februari 1937, T.N. 1937, blz. 53);

Overwegende dat een legataris die krachtens een algemeen legaat de residuo tot de gehele nalatenschap van de testateur geroepen wordt, gehouden is tot het betalen der schulden van de nalatenschap in zoverre deze niet reeds vereffend werden door de eerste legataris, daar bij het overlijden van deze laatste alles wat overblijft van het patrimonium van de testateur, niet naar de erfgenamen van de eerste bevoordeelde, maar naar de tweede legataris en of diens erfgeachtigen overgaat; dat uit de bewoordingen van het testament dd. 26 december 1967 niet kan afgeleid worden dat de testateur hiervan heeft willen afwijken en aan aanlegster slechts bepaalde goederen heeft willen vermaken;

(.....)

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen.
Plechtige openingszitting van zaterdag, 15 oktober 1972.

De jaarlijkse plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen is uitgegroeid tot een uitzonderlijk succes.

Zelden zag men een zo groot aantal aanwezigen in de Assisenzaal vergaderd als wanneer de voorzitter, mr. F.C. Collin, de vergadering voor geopend verklaarde en in een enthousiaste rede de afgevaardigden van de buitenlandse en Belgische balies, alsook van de zusterconferenties, welkom heette. Dat hij hierbij de vlotte beheersing van meerdere talen liet blijken, wekte de algemene bewondering. Hij werd onbedaarlijk toegejuicht wanneer hij

er bij de afgevaardigde van de heer Minister van Justitie op aandrang dat de datum voor de aanvang der werkzaamheden van het Hof van Beroep te Antwerpen, die op 1 september 1973 werd vastgesteld, in elk geval zou geëerbiedigd worden.

De feestredenaar, mr. H. De Munck, had als onderwerp van zijn spreekbeurt gekozen, het zo aktueel probleem van het gebruik van drugs en zijn maatschappelijke gevolgen.

Hij hield desangande een merkwaardige rede waarin hij het vraagstuk langs alle facetten onder de loupe heeft genomen en waarbij hij een grondige belezenheid deed blijken. De oorzaken die in het hedendaags tijdsgewricht aanleiding geven tot het gebruik van drugs, werd doorpeild en de sociale gevolgen hiervan werden in het licht gesteld. De spreker kon zich niet eens verklaren met de brede toegeeflijkheid die in de laatste tijd bij het gebruik van drugs aan de dag komt. Hij wees op de grote gevaren die uit dit gebruik voortspuiten, zowel voor het individu als voor de maatschappij en zijn besluit was dan ook dat, wanneer de handel in verdovende middelen op de strengste wijze dient beteugeld te worden, daarentegen ten opzichte van de ongelukkige zwakkeling die zich tot het gebruik van drugs liet verleiden menselijk begrip moet gelden, dat voor hem de gerechtelijke beteugeling geen uitkomst biedt, doch dat sociale hulp en behandeling in desintoxicatiemiddelen het enig middel is om deze gevaarlijke hartstocht te overmeesteren.

De rede van mr. De Munck werd voorgedragen met een totale beheersing van het onderwerp, zonder dat de spreker zich zelfs met nota's diende te behelpen. Hij sprak in een sierlijk Nederlands, met een rijke woordenschat en een voortreffelijke zinsbouw en hij wist aldus zowel door de vorm als door de inhoud van zijn voordracht het uitgebreid publiek onafgebroken te boeien.

Het was dan ook een werkelijke ovatie die deze prachtige rede begroette.

Onze lezers zullen de gelegenheid hebben van de tekst hiervan kennis te nemen daar deze in één der eerstkomende nummers van het Rechtskundig Weekblad zal gepubliceerd worden.

Na mr. De Munck werd het woord gevoerd door de Stafhouder der Antwerpse balie, mr. Georges Franck, die in sobere, gevatte en doeltreffende bewoordingen de lof sprak van de feestredenaar, en daarna op aangrijpende wijze piëteitvol de confraters herdacht die gedurende het vorige jaar aan de Antwerpse balie ontvielen.

Het was één van de meest geslaagde openingsvergaderingen van de Vlaamse Conferentie.

Nadien was een zeer talrijk gezelschap uitgenodigd door de voorzitter en mevrouw F. C. Collin op een receptie in het Kultureel Centrum in het Koninklijk Paleis aan de Meir, waar nog geruime tijd werd nagepraat over de plechtige openingszitting bij het proeven van versnaperingen en het overvloedig plengen van champagne.

Het traditioneel banket had 's avonds plaats in het somptueus G. B. Motor Hotel te Aartselaar, waarvan de luxueuse inrichting algemeen werd bewonderd. De uitstekende dis werd opgeluisterd door een lange reeks tafelspeeches.

Een revue kon natuurlijk niet ontbreken. Zij was dit jaar uitgewerkt door een equipe van jongere artisten der balie die een prachtig cabaretprogramma voorbrachten waarin zich een hele reeks confraters onderscheiden: mrs. De Winter, Boudewijns, Stevens, De Roeck en Masson, begeleid op piano en orgel door mr. Valvekens en op de gitaar door mr. Dumez. Het hele gezelschap verheugde er zich in dat ook nog één van de « klassieke » revuïsten, mr. F. Maes, als gastvedette optrad. De revue had een stormachtige bijval en het was zeer laat in de nacht wanneer

het wagenpark dat de confraters vervoerde, Aartselaar verliet om zich terug naar de stad te begeven.

WETGEVING

Belgische Senaat.

Zitting 1971-1972 - 28 juni 1972.

Voorstel van wet tot wijziging van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Toelichting.

Dit voorstel heeft tot doel, vooreerst enkele voorschriften van de wet van 15 juni 1935, die in de praktijk stuiten op moeilijkheden van interpretatie, te verduidelijken of aan te vullen; vervolgens sommige voorschriften die niet of moeilijk kunnen in overeenstemming gebracht worden met de gerechtelijke inrichting, zoals zij sinds het nieuw gerechtelijk wetboek en de grondwetsherziening gestalte heeft gekregen, aan te passen of te wijzigen.

Artikel 1. — Taalwijziging op verzoek van een rechtspersoon in de rechtsplegingen voor de Brusselse rechtscolleges.

Het lijdt geen twijfel, dat de wetgever van 1935, toen hij aan de verweerder, gedagvaard voor een Brussels rechtscollege, het recht op wijziging van de taal van de rechtspleging verleende, enkel heeft gedacht aan een verweerder, fysieke persoon (J. Ronse en M. Storme, in *Rechtskundig Weekblad*, 1968-1969, 1886; Hrb Brussel, 28 oktober 1964, *Rechtskundig Weekblad*, 1964-1965, 977, met noot).

Maar vermits de wet ter zake geen onderscheid heeft gemaakt tussen een fysieke- en een rechtspersoon, botsten de rechtbanken van bij de aanvang op de moeilijkheid, het juiste criterium te vinden om het voorschrift op rechtspersonen toe te passen. Wanneer bewezen wordt dat de verweerder, die de taalwijziging vraagt, de taal van de inleidende akte kent, heeft hij geen recht op taalwijziging. Hoe moet dan in hoofde van een rechtspersoon zijn kennis van de taal van de inleidende akte beoordeeld worden?

Volgens de traditionele opvatting dient de rechtbank alleen te onderzoeken, of de wettelijke of statutaire organen van de rechtspersoon al dan niet de taal van de inleidende akte kennen. Maar welke zijn die organen?

Voor de Belgische Staat is het de Minister van het in het geding betrokken departement (Rb. Brussel, 26 april 1967, J.T. 1967, 542). De rechtbank zou dus moeten onderzoeken of de betrokken Minister al dan niet de taal van de inleidende akte kent. Dit is ongerijmd. Het recht van de Belgische Staat om taalwijziging te vorderen zou afhangen van de toevallige omstandigheid dat een bepaald Minister een bepaalde taal niet kent!

Die opvatting zou — op het eerste gezicht althans — verdedigbaar lijken voor de volledig geplitste departementen, maar stuit eenieder tegen de borst waar het gaat om departementen die ambtenaren zowel met het Nederlands als met het Frans taalstatuut omvatten, en waarvan de Minister wordt bijgestaan door een kabinet, dat taalkundig heterogeen is samengesteld.

Het is bovenal juridisch onverdedigbaar, dat de éne en onverdeelbare Belgische Staat, in het ene geval zou doorgaan als Nederlands-onkundig en bij een volgende gelegenheid als Frans-onkundig.

Het is duidelijk dat de Belgische Staat in geen enkel geval aanspraak kan maken op taalwijziging.

Volgens diezelfde traditionele opvatting, zou een gemeente van de Brusselse agglomeratie kunnen aanspraak maken op taalwijziging, wanneer de leden van het college van burgemeester en schepenen de taal van de inleidende akte niet machtig zijn.

Dit is al even ongerijmd, vermits al de gemeenten van de Brusselse agglomeratie wettelijk tweetalig zijn.

Wat de particuliere rechtspersonen betreft, heeft de rechtspraak gezocht naar een éénvormig criterium, doch zonder succes.

Volgens de enen (Hrb. Brussel, 13 juli 1937, Jur. comm. Brux. 1938, 378; — Rb. Brussel, 28 juni 1962, *Rechtskundig Weekblad*, 1962-1963, 72) moet men de taalkennis onderzoeken van de beheerders, die, overeenkomstig de statuten, in feite de taalwijziging vragen en ondertekenen, zonder onderscheid te maken tussen de opsteller van het verzoekschrift en diegenen die enkel mede-ondertekenden.

Volgens anderen (Rb. Brussel, 22 november 1962, *Rechtskundig Weekblad*, 1962-1963, 966; — J.T. 1963, 13 — Werkr. Brussel, 8 maart 1963, J.T. 1963, 406) is het criterium: de meerderheid van de leden van de beheerraad.

Volgens een derde mening (Hrb. Brussel, 28 oktober 1964 *Rechtskundig Weekblad*, 1964-1965, 977) moet de taalkennis van alle beheerders onderzocht worden. Indien één beheerder de taal van de inleidende akte kent, wordt het verzoek tot taalwijziging afgewezen.

Volgens een vierde opvatting (Rb. Brussel, 3 mei 1962, *Rechtskundig Weekblad*, 1961-1962, 1968; J.T. 1962, 373) moet de taalwijziging, gevorderd door een naamloze vennootschap, uiteraard afgewezen worden, omdat zulke vennootschap een inbreng van kapitalen groepeer, waarbij de persoonlijkheid van de vennoten niet de minste rol speelt.

Dergelijke verschillen in de toepassing van de wet tonen aan, dat men op het verkeerde pad is gaan lopen. Wij moeten bepaald een andere richting uit.

Waarin bestaat eigenlijk de taalkennis van een rechtspersoon? Zij bestaat geenszins in de taalkennis van de individuele personen, die de rechtspersoon in rechte kunnen vertegenwoordigen, doch in de taalvaardigheid waarover de rechtspersoon in zijn reële bedrijvigheid beschikt. Wanneer in de diensten, die de activiteit van een rechtspersoon uitmaken, in feite gebruik wordt gemaakt van een bepaalde taal, moeten wij aannemen dat de rechtspersoon deze taal kent.

Dit feitelijk gegeven wordt bewezen door het overleggen van één of ander bescheid, uitgaand van de rechtspersoon, en gesteld in die bepaalde taal.

Maar anderzijds laat de bestuurlijke taalwet toe, klaarheid te scheppen in een op het eerste gezicht uiterst verwarde situatie. Deze wet legt aan de openbare besturen en diensten het gebruik van een bepaalde taal op. Zij moeten dus geacht worden deze taal te kennen. Maar ook de private bedrijven, waaronder de handelsvennootschappen, zijn onderworpen aan een bepaalde taalregeling, zij het dan binnen de perken van het taalgebruik voor akten en bescheiden die de wet oplegt. Zelfs met inachtneming van deze perken, komt men tot de conclusie dat deze vennootschappen een bepaalde taal moeten gebruiken en derhalve wettelijk geacht worden deze taal te kennen.

Zodoende komt men voor de openbare besturen en voor de private rechtspersonen tot hetzelfde besluit:

— deze gevestigd in het Nederlands taalgebied kunnen geen taalwijziging vragen tenzij om de Nederlandse procedure te bekomen;

— deze gevestigd in het Frans taalgebied kunnen geen taalwijziging vragen tenzij om de Franse procedure te bekomen;

— deze gevestigd in de Brusselse agglomeratie kunnen nooit taalwijziging vragen.

Artikel 2. — Taalwijziging op verzoek van een rechtspersoon in de rechtsplegingen voor rechtscollages die in het Duits kunnen recht spreken.

Bij analogie met hetgeen gezegd wordt bij artikel 1, dient de wet in dezelfde zin aangepast te worden in de rechtspleging voor de rechtbanken te Verviers en de vrederechten van Eupen, Sankt-Vith, Malmedy, Aubel en Limbourg.

Artikel 3. — Berekening van de meerderheid van de verweerders.

Wanneer verschillende verweerders in een geding worden betrokken, wordt de taal van de inleidende akte bepaald door de taal van de meerderheid van de verweerders, althans in de rechtsplegingen voor de Brusselse rechtscollages.

Artikel 6, § 1, van de wet van 15 juni 1935 bepaalt, dat bij de berekening van die meerderheid geen rekening wordt gehouden met de verweerder die geen gekende woonplaats heeft.

Vooreerst dient deze tekst duidelijk te worden door te zeggen dat de verweerder, die geen gekende woonplaats in België heeft, niet wordt medegerekend. Er bestaat immers geen taalcriterium voor verweerders die een woonplaats hebben in het buitenland.

In de tweede plaats dient de tekst te zeggen dat de verweerders, die hun woonplaats hebben in het Duits taalgebied, evenmin worden medegerekend. Ook voor hen ontbreekt een criterium om op hen de Franse of de Nederlandse rechtspleging toe te passen.

Ten slotte is er de kwestie van de verweerders die wonen in de Brusselse agglomeratie. Er zij aan herinnerd, dat deze, naar keuze van de eiser, zowel in het Nederlands als in het Frans kunnen gedagvaard worden. De vraag bestaat er hier evenwel ni, of de eiser de keuze heeft, om de in de Brusselse agglomeratie wonende verweerder aan te rekenen als Franstalige of als Nederlandstalige.

Volgens een deel van de rechtspraak (Werkr. Brussel, 15 april 1936, Louage ouvr., 1936, 185 — Hrb. Brussel, 3 november 1950, Jur. comm. Brux. 1950, 338) tellen de Brusselse verweerders mee, doch slechts in beperkte mate. Zij kunnen namelijk niet de meerderheid van bijv. in het Nederlands taalgebied wonende verweerders t.o.v. in het Frans taalgebied wonende verweerders doen omslaan. Met dergelijke opvatting opent men de weg naar een eindeloze casuïstiek. Is die regel bijv. ook toepasselijk, wanneer drie verweerders wonen in de Brusselse agglomeratie, twee in het Nederlands taalgebied en één in het Frans taalgebied: de verweerders van het Nederlands taalgebied vormen de meerderheid t.o.v. de verweerder van het Frans taalgebied, maar de Brusselse verweerders vormen de meerderheid t.o.v. alle andere verweerders samen.

Volgens een andere opvatting tellen de Brusselse verweerders altijd mede (Hayoit de Termicourt, Beschouwingen over de wet van 15 juni 1935, *Rechtskundig Weekblad*, 1935-1936, 34 — Hrb. Brussel, 26 december 1962, Jur. comm. Brux., 1963, 58), maar moet voor elk van hen nagegaan worden, welke de taal is die de meerderheid van de inwoners van hun gemeente verklaarden meest of uitsluitend te spreken, volgens de uitslagen van de laatste talentelling. Dit zou in de praktijk betekenen, dat sinds de laatste talentelling van 1947 de Brusselse verweerder altijd als Fransstalige zou worden geteld! Intussen werden de talentellingen afgeschaft, zodat dit criterium niet meer ernstig kan ingeroepen worden.

De enige verantwoorde opvatting is die, welke de Brusselse verweerders bij het berekenen van de taalmeerderheid eenvoudig niet mederekent (Rb. Brussel, 20 januari 1937, *Rechtskundig Weekblad*, 1937-1938, 149; — Rb. Brus-

sel, 28 februari -939, *Rechtskundig Weekblad*, 1939-1940, 208; J.T. 1939, 247; — Rb. Brussel, 11 mei 1954, J.T. 1954, 592). De eiser heeft niet het recht te vooroordelen over de taal van de Brusselse verweerder, die immers woont in een tweetalig gebied. De wet legt hem op de verweerder, die in het Nederlands of in het Frans taalgebied woont, te dagvaarden in de taal van dit gebied. De wet legt hem niets op t.a.v. de Brusselse verweerder; het staat de eiser vrij hem te dagvaarden in het Nederlands of in het Frans. Maar die keuzevrijheid mag niet tot gevolg hebben, dat de eiser onrechtstreeks de regel teniet doet, dat de verweerder, die woont in een eentalig gebied, in de taal van zijn gebied moet gedagvaard worden.

Artikel 4. — Vaststelling van de taal van de rechtspleging bij voeging van zaken.

De wet van 15 juni 1935 heeft de taalregeling verzuimd bij de voeging van zaken, die voor een Brusselse rechtbank in verschillende talen werden ingeleid. Aanvankelijk greep de rechtspraak naar artikel 37, tweede lid, van de wet, door hetwelk de taal van incidentele vorderingen werd geregeld.

Dit is vanzelfsprekend niet te verantwoorden, vermits de verhouding hoofdvordering-tussenvordering niet kan vergeleken worden met de verhouding tussen twee zelfstandige vorderingen.

Naderhand paste de rechtspraak een regel van eigen vinding toe, steunend op de algemene strekking van de wet van 15 juni 1935. Bij het voegen van zaken, bepaalt de rechter de taal waarin de rechtspleging wordt voortgezet.

Door welk criterium moet de rechter zich laten leiden bij het bepalen van die taal?

Volgens sommigen is het enig criterium de billijkheid (R.P.D.B., tw, Procédure civile, 605; — Rb. Brussel, 24 juni 1950, Pas. 1950, III, 121; J.T. 1951, 536). Dit criterium is zo vaag, dat het werkelijk niets zegt. De rechters verwachten trouwens, in een wet die een materie regelt die van openbare orde is, dat zij duidelijke voorschriften ter zake zou uitvaardigen.

Het is derhalve noodzakelijk een hiërarchie van regelen voor te stellen, uitgaand van de beginselen van de wet van 15 juni 1935 en van de wijzigingen die zij onderging ter gelegenheid van de uitvaardiging van het Gerechtelijk Wetboek.

1. Een algemene voorkeur moet gegeven worden aan de taal van die vordering, die werd ingeleid voor een Brusselse rechtbank, wegens haar territoriale bevoegdheid over een gemeente van het arrondissement Brussel, gelegen buiten de tweetalige agglomeratie Brussel.

Inderdaad, door de gerechtelijke hervorming werd aan de Brusselse rechtbanken een dubbele territoriale bevoegdheid verleend: een bevoegdheid *intra muros*, in welk geval zij zetelen als tweetalige rechtbanken, en bevoegdheid *extra muros*, in welk geval zij zetelen als éentalig-Nederlandse rechtbanken (wet van 15 juni 1935, art. 3, tweede lid).

In het eerste geval kan de rechtbank kennis nemen van zaken, zowel in het Nederlands als in het Frans ingeleid. In het tweede geval kent zij enkel de Nederlandstalige rechtspleging en bestaat geen mogelijkheid van taalwijziging bij toepassing van artikel 4 van de wet.

2. Een volgend criterium dient te zijn, de voorrang voor de taal van de verweerder die woont in een éentalige gemeente, op deze van de verweerder die woont in een tweetalige gemeente.

De eerste moet gedagvaard worden in de taal van zijn gebied, de tweede kan onverschillig in de een of de andere taal gedagvaard worden. Bovendien mag ondersteld worden dat de verweerder, die woont in een tweetalig gebied, met minder bezwaar in een procedure wordt betrokken, in

één van de talen van dit gebied, zelfs indien die verweerder de voorkeur geeft aan de andere taal, dan de verweerder, die woont in een eentalig gebied, een procedure-taal op te dringen, die vreemd is aan zijn taalgebied.

Dit criterium zal natuurlijk niet gelden, wanneer de verweerder, die woont in een éentalig gebied en gedagvaard wordt in de taal van zijn gebied, de andere taal voor de rechtspleging verkiest.

3. Een derde regel is de meerderheid van de verweerder van de ene taalgroep op de andere.

De voeging betekent immers, dat verknochte zaken samen behandeld en gevonnist worden, alsof zij slechts één zaak uitmaken. De regel van artikel 6, § 1, dient dus toegepast te worden, met dien verstande, dat alle verweerder in alle te voegen zaken op dezelfde voet worden behandeld.

Er zij opgemerkt dat hierbij ook de Brusselse verweerder, die welke in het Duits taalgebied of in het buitenland wonen, zonder bezwaar kunnen en derhalve moeten meegemeld worden. Zij hebben immers alle hun taal gekozen, hetzij uitdrukkelijk door hun verzoek tot taalwijziging, hetzij impliciet, door geen taalwijziging te vragen.

4. Als volgende regel kan men dan nog de voorkeur geven aan de taal van de eerst aanhangig gemaakte vordering.

5. Slechts in laatste instantie, wanneer geen enkel van voorgaande criteria bruikbaar is, dient in billijkheid beslist door de rechter.

Artikel 5. — Taalwijziging in strafzaken voor éentalige rechtbanken.

Artikel 23 van de wet van 15 juni 1935 laat aan de beklagde toe berecht te worden in zijn taal, voor zover deze taal het Nederlands of het Frans is, en hij de taal van de rechtbank, voor dewelke hij gedagvaard wordt onvoldoende kent.

In dat geval gelast de rechtbank de verwijzing naar een rechtscollege dat de taal van de beklagde tot voertaal heeft « tenzij de rechtbank verklare een toereikende kennis van de taal van de verdachte te bezitten of wegens de omstandigheden van de zaak, niet op de aanvraag van de verdachte te kunnen ingaan ».

De draagwijdte van de termen « tenzij de rechtbank verklare een toereikende kennis van de taal van de verdachte te bezitten » is steeds omstreden geweest. Volgens de enen laten die woorden toe, dat een procedure in het Frans wordt gevoerd voor een éentalig Nederlandse strafrechtbank, en omgekeerd. Volgens de anderen laat dit de rechtbank alleen toe, de beklagde in zijn taal te onderwerpen zonder tussenkomst van een tolk.

Wat er ook van zij, die eerste interpretatie is in onbruik geraakt.

Zij zou overigens niet meer kunnen toegepast worden in het rechtsgebied van het Hof van Beroep te Gent, en, na hun oprichting, in het rechtsgebied van de Hoven van Beroep te Antwerpen en te Bergen. Het Hof van Beroep te Luik kan geen kennis meer nemen van Nederlandstalige zaken, na de oprichting van het Hof van Beroep te Antwerpen.

Derhalve dient de passus uit artikel 23, die tot zoveel betwistingen aanleiding heeft gegeven, gewoon geschrapt te worden.

Artikel 6. — Bevoegdheid van de arrondissementsrechtbank te Brussel over het voegen van zaken.

De Brusselse rechtbanken bestaan, sinds het van kracht worden van de ter zake geldende regelen, gevoegd bij het Gerechtelijk Wetboek, uitsluitend uit éentalige kamers. Zaken, die in een verschillende taal werden ingeleid en

dienen gevoegd te worden, kunnen zodoende bezwaarlijk ter zitting van een éentalige kamer gebracht worden. Dit zou afbreuk doen aan hetgeen uitdrukkelijk wordt gesteld in artikel 43, § 5, tweede lid, van de wet.

Zonder te raken aan het principe van de éentaligheid van de kamers, kan de oplossing gevonden worden, in het verwijzen van de te voegen zaken naar de arrondissementsrechtbank. De drie leden van deze rechtbank zijn magistraten, die krachtens de wet het bewijs hebben geleverd van hun kennis van beide talen. Indien zij zich, om te beslissen over een voeging, in de arrondissementsrechtbank laten vervangen, moet de plaatsvervanger vanzelfsprekend eveneens tweetalig zijn.

L. Lindemans.

Voorstel van wet.

Artikel 1.

In artikel 4, § 1, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, zoals het werd gewijzigd door de wet van 10 oktober 1967, artikel 3, artikel 169, wordt een vierde lid ingevoegd, luidend als volgt :

« Het recht om de wijziging van de taal van de rechtspleging te vragen komt niet toe aan een rechtspersoon, tenzij deze gevestigd is in het Nederlands of het Frans taalgebied en hij gedagvaard werd in de taal die niet overeenstemt met deze van zijn taalgebied. »

Art. 2.

In artikel 5, § 3, van dezelfde wet, wordt een voorafgaand lid ingevoegd luidend als volgt :

« Het recht om de wijziging van de taal van de rechtspleging te vragen bij toepassing van vorige paragrafen komt niet toe aan een rechtspersoon, tenzij deze gevestigd is in het Duits of het Frans taalgebied en hij gedagvaard werd in de taal die niet overeenstemt met deze van zijn taalgebied. »

Art. 3.

In artikel 6, § 1, van dezelfde wet, wordt het tweede lid vervangen door wat volgt :

« Bij de berekening van die meerderheid, komt de verweerder, die zijn woonplaats heeft in de Brusselse agglomeratie of in het Duits taalgebied of die geen gekende woonplaats heeft in België, niet in aanmerking. »

Art. 4.

In artikel 6 van dezelfde wet wordt een derde paragraaf ingevoegd, luidend als volgt :

« § 3. Wanneer de rechtspleging van meerdere zaken, die wegens verknoctheid moeten gevoegd worden, in een verschillende taal wordt gevoerd, bepaalt het vonnis van voeging, volgens de hierna volgende regelen, de taal waarin de rechtspleging voor al de gevoegde zaken wordt voortgezet.

» 1. Wanneer één van de gevoegde zaken bij een rechtbank te Brussel werd aanhangig gemaakt, wegens haar territoriale bevoegdheid over een gemeente van het arrondissement Brussel, gelegen buiten de agglomeratie Brussel, is de taal van deze zaak bepalend.

» 2. Indien dit niet het geval is, doch één of meer verweerders, in één of meer van de te voegen zaken, hun woonplaats hebben, hetzij in het Nederlands hetzij in het Frans taalgebied, is de taal van dit gebied bepalend.

» Indien er verweerders zijn die hun woonplaats hebben in het ene en in het andere taalgebied, is bepalend de taal van het gebied van de meerderheid van deze verweerders.

» De verweerder die het gebruik van de andere taal heeft gevraagd, bij toepassing van artikel 4 van deze wet, komt hierbij niet in aanmerking.

» 3. Indien er geen of even veel verweerders zijn, die hun woonplaats hebben in het Nederlands of in het Frans

taalgebied, is bepalend de taal van de meerderheid van de verweerders in het geheel van de te voegen zaken. De taal van elke verweerder is deze in dewelke hij werd gedagvaard, tenzij hij, bij toepassing van artikel 4 van deze wet, het gebruik van de andere taal heeft bekomen.

» 4. In geval van gelijkheid is de taal van de eerst ingeleide zaak bepalend.

» 5. Bij gelijktijdige inleiding bepaalt de rechter de taal naar billijkheid. »

Art. 5.

In artikel 23, derde lid, van dezelfde wet worden de woorden : « een toereikende kennis van de taal van de verdachte te bezitten of » weggelaten.

Art. 6.

In artikel 43 van dezelfde wet, zoals het werd gewijzigd door de wet van 10 oktober 1967, artikel 3, artikel 174, en de wet van 15 juli 1970, artikel 61, wordt in § 5 tussen het tweede en derde lid een nieuw lid ingevoegd, luidend als volgt :

« Over de voeging van rechtsplegingen, die in een verschillende taal worden gevoerd, beslist de arrondissementsrechtbank. De rechters die de arrondissementsrechtbank vormen moeten het bewijs geleverd hebben van hun kennis van beide landstalen. »

L. Lindemans.

P. Vermeylen.

H. Vanderpoorten.

BOEKBESPREKING

Schatborn (P.) en Szenassy (L.), *Iconographie du notariat.*— Groningen-Haarlem, H.D. Tjeenk Willink, 1971.

De geschiedenis van het notariaat en van het notarieel recht is in veel landen nog niet geschreven. Vooral in Italië werd al heel wat voorbereidend materiaal bijeengebracht, maar het ogenblik van een synthese is nog niet gekomen.

Indien in Rome de stenograaf, de notaris-schrijver, uiteindelijk zijn naam heeft gegeven aan de huidige notaris, dan zijn de functies nochtans zeer verschillend. Immers thans is de notaris de gevestigde publieke officier om alle akten en kontrakten te ontvangen, waaraan de partijen het authenticiteitskarakter, gehecht aan de akten van de openbare overheid, moeten of willen geven, en om een datum te bepalen, en het depot te verzekeren en grossen en expedities af te leveren. Alles wel beschouwd, staat de notaris tegenover de rechter ; de ene oefent de gracieuze rechtsmacht uit, de andere de contentieuze rechtsmacht ; in andere woorden : beiden spreken recht — de ene indien de partijen akkoord gaan, de andere indien ze betwistingen hebben — en beiden geven zij uitvoerende macht aan zekere akten.

Tijdens de Middeleeuwen vervulde de notaris nog de functie van griffier. Het moderne notariaat is evenwel van Italiaanse afkomst : ingevolge de infiltratie van het Romeinse recht in de gerechtelijke en notariële instellingen van de Longobarden, die in de 6de eeuw een groot deel van het schiereiland hadden veroverd. De rechtsscholen van Rome en van Ravenna hebben haar gedurende vijf eeuwen overgezet, vooraleer Bologna het Mekka der juristen werd. De regels en de vormen van het notariaat hebben zich gevormd in de 12de eeuw, de grote intellectuele eeuw van de Middeleeuwen.

Het notariaat bracht in de loop der eeuwen een belangrijke bijdrage tot de beschaving, tot het schrijven, het dichtten, de herleving van de Romeinse rechtsstudies, eindelijk ook tot de ontwikkeling van de boekdrukkunst.

Met de Code Civil werd het latijnse type van de notaris — van Italië en van de Code Civil afkomstig — over de wereld verspreid in Japan, in Syrië, in Libanon, in Frans-Canada, in geheel Centraal- en Zuid-Amerika.

De notaris was slechts zelden de held van een letterkundig werk (Balzac is een uitzondering!). Ook in de schilderkunst en de prenten worden de advocaat en de rechter veel meer voorgesteld. Nochtans bestaan er honderden voorstellingen van de notaris.

De in 1951, onder impuls van Professor Adriaan Pitlo, in Amsterdam opgerichte Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap te Amsterdam, verzamelde ongeveer 600 merkwaardige iconografische documenten nopens het notariaat, waarvoor dit werk in feite als katalogus zou kunnen fungeren. Alles is volgens onderwerpen geklasseerd: de notaris (1-48), het notariaat, gilden en broederschappen (49-68), de gebouwen, die het uithangbord « notaris » dragen (69-92), de notaris, zetelende in administraties en rechtbanken (93-99), de verkoop bij opbod en de loterij (100-124), de notariële studie (125-182), akten en kontrakten (183-244), het testament (245-343), de schrijver (344-419), allegoriën (420-427), emblemen (428-451), monumenten ter ere van de notarissen (452-461), portretten van notarissen (462-574).

Het iconografisch gedeelte bevat 82 interessante reproducties op couchée-papier, wat aan de publicatie de allure van een presentboek geeft. Deze uitgave was mogelijk, dank zij de subsidies, geschonken door het Prins Bernhard Fonds te Amsterdam en de Frans Mortelmans Stichting te Den Haag.

Moge deze iconografie een bijdrage leveren tot het grote werk, dat eens zal verschijnen: de geschiedenis van het latijnse notariaat.

L. Th. Maes.

MEDEDELINGEN

Belgische Vereniging voor Europees recht

« De Belgische Vereniging voor Europees Recht » zal op dinsdag 24 oktober a.s. te 17 u. 30 haar jaarlijkse algemene vergadering houden ten zetel van de Universitaire Stichting, Egmontstraat 11 te 1050 Brussel.

Deze vergadering zal worden gevolgd door een voordracht van dhr. Walter Van Gerven, gewoon hoogleraar aan de Rechtsfaculteit van de K.U.L., met als onderwerp: « De extraterritoriale werking van het E.E.G. kartelrecht - De Kleurstoffenzaak ».

A.W.M. voor 17 oktober: Emile M. Knops, Middaglijnstraat, 31, 1030 Brussel.

Stichting Fernand Lazard.

Instelling van openbaar nut, opgericht bij Regentsbesluit op 31 januari 1949.

De Stichting Fernand Lazard heeft ten doel aan jongelieden van Belgische nationaliteit, die hun hogere studiën hebben beëindigd, bij de aanvang van hun beroepsleven een financiële steun toe te kennen onder de vorm van leningen, vrij van intresten.

De interventies van de Stichting Fernand Lazard beogen: 1° het vergemakkelijken van de aankoop van de door het beroep vereiste werkbenodigdheden, welke ze ook wezen (bijvoorbeeld: instrumentaria, onmisbare boeken, enz.); 2° het ten laste nemen van de installatiekosten van een

kabinet, met uitzondering van huurkosten, welke ze ook wezen.

Om voor onderzoek in aanmerking te worden genomen, zal elke aanvraag moeten gepatroneerd worden door twee der Professoren van de kandidaat.

Een eerste terugbetaling van deze lening zal moeten gedaan worden vanaf het derde jaar, door een erkenningsakte die minstens het tiende vertegenwoordigt van de toegestane lening. De daaropvolgende terugbetalingen zullen jaarlijks moeten gebeuren opdat op het einde van het negende jaar alleen een tiende van de lening nog zou moeten terugbetaald worden; de schuld moet vereffend zijn in tien jaar.

De kandidaten moeten, vóór 1 januari of 1 juni van elk jaar, hun aanvraag richten tot de h. Marcel Grosjean, beheerder van de Stichting Fernand Lazard, Egmontstr, 11, 1050 Brussel.

Vereniging voor Arbeidsverhoudingen.

Te Heerlen (Nederland) zal op 7 en 8 november a.s. een conferentie plaats vinden, ingericht door de Belgische, Duitse en Nederlandse Vereniging voor Arbeidsverhoudingen over Medezeggenschap in Duitsland, Nederland en België.

Programma:

Vrijdag 17 november 1972:

Algemene inleiding: Dr. Kenneth Walker (Institute for Labour Studies, Genève).

Duitsland: Het functioneren van de medezeggenschap via de werknemersvertegenwoordiging in de Aufsichtsräte (naam van de spreker nog niet bekend).

België: De rol en de positie van de syndicale delegaties op het niveau van de onderneming - Drs. J. Bundervoet (assistent sociologisch onderzoeksinstituut Katholieke Universiteit Leuven).

Zaterdag 18 november 1972:

Nederland: De betekenis van het zogenaamd werkoverleg in het kader van de bedrijfsdemocratisering - Drs. J.L.J.M. Van der Does de Willebois.

De voertaal op deze conferentie in het Engels. Het inschrijvingsgeld bedraagt ± 600 BF (Hfl 42,50), inclusief logies, ontbijt en twee lunches.

Indien U aan deze studiedagen wenst deel te nemen, gelieve U tot de Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen te richten (voorzitter Prof. R. Blanpain), Tiensestraat 41, 3000 Leuven.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht, jaargang 1972 - nr. 4.

R. Vandekerckhove, De groei van de cultuurautonomie in België: van idee tot instelling. — W. Van Assche, De taalgroepen in het Parlement. — Dr. A. J. W. Bruckel, De Nederlandse Grondwetsherziening 1972. — J. Suetens, De afdeling wetgeving van de Raad van State en de grondwet. — L. Prakke, Geheime afspraken bij de formatie van het kabinet-Biesheuvel. — Y.J. van der Meulen, Sociale gezondheidszorg met fluoride. — dr. G. De Cuyper, Akkoord betreffende de sociale programmatie voor de Openbare Diensten. — dr. G. De Cuyper, Bijdragen voor kinderslag te betalen door de gemeenten. — dr. G. De Cuyper, Minimumlonen en arbeidsvoorwaarden van het rijdend personeel van de exploitaties van openbare autobusdiensten. — F. Beirnaert, Gemeentewezen. — Raad van State, Arresten; — Boekbesprekingen.